

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Život a činy Hildegardy z Bingenu
Life and Actions of Hildegard of Bingen
Michaela Nejedlová

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Sládková

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor: B D-NJ (7507R038, 7507R041)

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Život a činy Hildegardy z Bingenu vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20.4.2017

Michaela Nejedlová

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Kateřině Sládkové za pomoc s vedením mé bakalářské práce. Především děkuji za trpělivost, čas a cenné připomínky, které napomohly zkvalitnění této práce.

Anotace

Tématem práce je život a činy Hildegardy z Bingenu. Znázorňuje jednotlivé etapy jejího života. Jednotlivé kapitoly jsou věnovány Hildegardě jako abatyši a zakladatelce dvou klášterů, jako spisovatelce, významné středověké ženě, kazatelce, vizionářce a rádkyni. Rozebrána je korespondence mezi Hildegardou a cisterciáckým mnichem Bernardem z Clairvaux, papežem Evženem III. a Alexandrem III., císařem Fridrichem I. Barbarossou, pražským biskupem Danielem a mohušským arcibiskupem Kristiánem Buchem. Náplní práce je přinést celistvý pohled na Hildegardin život a dílo a zkoumat její postavení jako ženy ve středověku.

Klíčová slova

Hildegarda z Bingenu, abatyše, Disibodenberg, Rupertsberg, Eibingen, vize, dílo, korespondence, Bernard z Clairvaux, Evžen III., Alexandr III., Fridrich I. Barbarossa

Summary

The subject of my thesis is the life and actions of Hildegard of Bingen. It represents the component periods of her life. The individual chapters are devoted to Hildegard as a abbess and founder of two monasteries, as a writer, important medieval woman, preacher, visionary and adviser. It analysed the correspondence between Hildegard and the Cistercian monk Bernard of Clairvaux, pontiff Eugene III. and Alexander III., emperor Frederick I. Barbarossa, bishop of Prague Daniel and archbishop of Mainz Kristian Buch. Contents of this thesis is to bring the compact look of life and work of Hildegard and research her status as a woman in the Middle Ages.

Keywords

Hildegard of Bingen, abbess, Disibodenberg, Rupertsberg, Eibingen, visions, work, correspondence, Bernard of Clairvaux, Eugene III., Alexander III., Frederick I. Barbarossa

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Prameny a literatura.....	8
3. 12. století.....	11
4. Život Hildegardy z Bingenu.....	18
4.1. Svatořečení.....	26
4.2. Titul učitel církve.....	28
5. Hildegarda jako abatyše a zakladatelka dvou klášterů.....	30
5.1. Klášter Disibodenberg.....	36
5.2. Klášter Rupertsberg u Bingenu.....	37
5.3. Klášter v Eibingenu.....	41
6. Hildegarda jako spisovatelka.....	43
6.1. Teologická díla.....	46
6.1.1. Liber Scivias.....	46
6.1.2. Liber Vitae Meritorum.....	47
6.1.3. Liber Divinorum Operum.....	47
6.2. Epistolae – dopisy.....	48
7. Hildegarda jako významná středověká žena.....	49
7.1. Hildegarda jako kazatelka, vizionářka a rádkyně.....	55
8. Vztahy s významnými osobnostmi doby.....	61
8.1. Korespondence s Bernardem z Clairvaux.....	61
8.2. Korespondence s papežem Evženem III.....	63
8.3. Korespondence s papežem Alexandrem III.....	65
8.4. Korespondence s císařem Fridrichem I. Barbarossou.....	66
8.5. Korespondence s pražským biskupem.....	67
8.6. Korespondence s mohučským arcibiskupem Kristiánem Buchem.....	68
8.7. Korespondence s mohučskými preláty.....	71
9. Závěr.....	73
10. Seznam použité literatury a pramenů.....	76
10.1. Prameny.....	76
10.2. Literatura a odborné články.....	76
10.3. Internetové zdroje.....	80
11. Přílohy.....	81

1. Úvod

Bakalářská práce pojednává o významné středověké ženě, Hildegardě z Bingenu. Ke zvolení právě tohoto tématu mě vedlo hned několik podnětů. Poprvé jsem se o Hildegardě doslechla na hodině německé literatury, kde byla Hildegarda zmiňována jako významná středověká spisovatelka. Následně jsem na Hildegardu narazila v knize Régine Pernoudové, *„Žena v době katedrál“*, kde byla zmiňována jako velmi vlivná a všestranně nadaná středověká žena. Inspirací mi také byla výstava *„Benediktini aneb zažij zahradu rajskou“*, kde byla Hildegarda uvedena jako významná benediktinka orientující se výborně v bylinkářství a léčitelství. Hildegarda byla v roce 2012 svatořečena a byl jí udělen titul učitelka církve. I to mě inspirovalo začít se blíže zabývat touto významnou ženou.

Svatá Hildegarda byla velmi všestrannou ženou. Dnešními slovy by se dalo říci, že byla renesanční ženou. Byla výbornou spisovatelkou, napsala jak díla teologická, tak přírodovědná. S tím souvisí i to, že byla skvělou léčitelkou. Vyznala se v bylinkách a uměla je použít na léčbu nemocí. Další její silnou stránkou byla hudba. Hildegarda byla hudební skladatelkou a ke svým písním psala i text. Hudba pro ni byla velmi důležitá a byla pro ni úzce spjata s Bohem. V neposlední řadě byla teoložkou a abatyší v německých klášterech, ve kterých svůj život zasvětila Bohu, lidem a světu.

Bakalářská práce se bude zaměřovat především na historická témata, která souvisí s životem svaté Hildegardy. Bude zkoumat Hildegardin život, který byl velmi dlouhý a krkolomný, ale plný úctyhodných činů. Stěžejní pro práci bude Hildegardina osobnost, její vidění i díla, která napsala. Zkoumat bude také Hildegardino postavení jakožto ženy ve středověku. Hildegarda byla totiž velice vlivnou ženou, kterou uznávali i vysocí duchovní i světští hodnostáři. Abatyši Hildegardu v její době zvali na synody, kde veřejně vystupovala a kázala. Mravně kárala a radila lidem, jak mají žít v souladu s Božím přikázáním. Mnoho lidí ji žádalo o radu a byli to nejen prostí lidé, ale i biskupové, papežové, či dokonce císař. Ti všichni dbali Hildegardiných rad s vážností a úctou. Hildegarda kárala i duchovní hodnostáře a téměř vždy se setkala s pozitivní reakcí. Nikdo proti ní nevystoupil ani ji neobvinil z kacířství.

Bakalářská práce popíše Hildegardin život v klášteře i mimo něj. Hildegarda byla za svůj život abatyší ve třech kláštorech, z toho dva sama zřídila. Poté, co opustila klášter na Disibodenbergu, se přesunula do nově vzniklého kláštera na Rupertsbergu u Bingenu a následně založila ještě klášter Eibingen ve městě Rüdesheim nad Rýnem, který pravidelně navštěvovala. Klášter v Rüdesheimu jsem osobně navštívila, a nejen proto se o něm v práci zmíním.

Hildegarda pobývala jak v klášteře, kam za ní docházeli poutníci pro rady a pomoc, nýbrž i vyjížděla z kláštera po německém území a pomáhala lidem. S mnohými hodnostáři se osobně setkala nebo si s nimi dopisovala. Po Hildegardě zbyla skutečně početná korespondence, ze které budou některé dopisy v práci zmíněny.

V práci tedy shrnu jak Hildegardiny životní etapy, tak její činy, její literární díla, její kláštery, její působení a vliv v tehdejší době. Práce se bude zabývat i otázkou, jak Hildegarda svého vlivu a postavení dosáhla a jak to, že tato žena, která kárala i takové tehdejší autority jako byl papež nebo císař, neskončila upálena na hranici. Dále bude v práci popsáno její svatořečení a vysvětleno, proč se na něj čekalo tak dlouho, když Hildegardu začali lidé označovat přídomek „*svatá*“ již brzy po její smrti.

2. Prameny a literatura

O Hildegardě z Bingen vyšlo již mnoho publikací. Jde nejen o německou literaturu, ze které jsem také hojně čerpala. K práci mě inspirovalo dílo vedoucího trevírského archivu, Michaela Embacha „*Hildegard von Bingen (1098 – 1178), Leben, Werk und Wirkung*“.¹ Autor v díle shrnul život, dílo a působení této významné ženy. K uchopení práce mi pomohla publikace Claudie Hülsholsterové a kol. „*Hildegard von Bingen. Kirchenlehrerin. Visionärin. Heilkundige. Mahnerin*“.² Publikace stručně popisuje Hildegardin život a období, ve kterém žila. Dále se zaměřuje na rozmanitost Hildegardiných schopností a popisuje ji v jednotlivých kapitolách jako benediktinku, teoložku, léčitelku, hudební skladatelku, věstkyni, poradkyni a vizionářku. Každá kapitola je doplněna výrokiem duchovní autority, která se vyjadřuje o významnosti Hildegardy. Další literaturou, která shrnuje život Hildegardy z Bingen, jsou díla Eberharda Horsta „*Hildegard von Bingen: die Biographie*“³, Thomase Schäfera „*Vize: život, dílo a hudba Hildegardy von Bingen*“⁴, nebo Barbary Newmanové „*Sister of Wisdom: St. Hildegard's Theology of the Feminine*“.⁵

K práci jsem využila spisy samotné Hildegardy.⁶ Důležitým pramenem je korespondence mezi Hildegardou a významnými osobnostmi. K rozboru dopisů jsem využila „*Listy sv. Hildegardy z Bingen: výběr třicetitří listů svaté Hildegardy z Bingen podle vydání Mignova a překladu Clarusova*“⁷, které do českého jazyka přeložil Bedřich Konařík. V publikaci je stručně popsán životopis Hildegardy a korespondence

1 EMBACH, Michael. *Hildegard von Bingen (1098 - 1179) - Leben, Werk und Wirkung*. Vyd. 1. Trier: Paulinus 2014. 80 s. ISBN 978-3-7902-2200-5.

2 HÜLSHÖRSTER, Claudia a kol. *Hildegard von Bingen. Kirchenlehrerin. Visionärin. Heilkundige. Mahnerin*. Idstein: Meinhardt Verlag und Agentur 2014.

3 HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

4 SCHÄFER, Thomas. *Vize: život, dílo a hudba Hildegardy von Bingen*. Praha: Pragma, ©2003. 217 s., [20] s. obr. příl. ISBN 80-7205-933-5.

5 NEWMAN, Barbara. *Sister of wisdom: St. Hildegard's theology of the feminine*. Berkeley: University of California Press, 1997. 320 s. ISBN 0520211626.

6 HILDEGARDA Z BINGENU. *Der Äbtissin Hildegard von Bingen Ursache und Behandlungen der Krankheiten: (causae et curae)*. München: Verlag der Aertzlichen Rundschau Otto Gmelin, 1933. 234 s.

7 HILDEGARDA Z BINGENU. *Listy sv. Hildegardy z Bingen: výběr třicetitří listů svaté Hildegardy z Bingen podle vydání Mignova a překladu Clarusova*. Překlad Bedřich Konařík-Bečvan. V Olomouci: Dominikánská edice Krystal, 1948. 125 s.

s biskupy, opaty, papeži, císaři a dalšími duchovními autoritami. Dalším zajímavým pramenem je „*Svaté Hildegardy Cestvěz, nebo, Vidění a zjevení. Kniha I.*“⁸, kterou přeložil Jakub Deml. Publikace obsahuje vidění první až šesté a nabízí stručný obsah těchto vidění. Obsahem vidění jsou filozofické a teologické úvahy, které čtenáři mohou pomoci pochopit Hildegardino myšlení. Vedle Hildegardiných spisů je možné využít i životopisy, které sepsali její pomocníci, mnich Gottfried a Theoderich⁹ a Wibert z Gembloux.¹⁰

Cenným zdrojem informací k obecným kapitolám o středověku a 12. století mi byly publikace Christophera Nugenta Lawrence Brooka „*Evropa středověku v letech 962-1154*“¹¹ a publikace zaměřená na německé území „*Dějiny Německa*“ od Helmuta Müllera.¹² V knihách jsou obecně popsány nejdůležitější události dané doby, především boj o investituru, křížové výpravy a papežské schizma. Publikace nabízí i porovnání společenského postavení mužů a žen.

Téma abatyše Hildegardy z Bingenu vybízí k propojení s tématem ženské problematiky 12. století. Velkou inspirací mi byla kniha od Régine Pernoudové „*Žena v době katedrál*“¹³, která píše o postavení žen obecně a následovně uvádí jednotlivé významné středověké ženy. Podrobněji se ženskou problematikou zabývá Edith Ennenová v publikaci „*Ženy ve středověku*“.¹⁴ Kniha popisuje středověk obecně. Věnuje se hlavním událostem doby. Rozebírá církevní problematiku a rytířské ideály. Dále se věnuje postavení žen, jak v běžném, tak v církevním životě. Vedle těchto dvou publikací se problematice žen ve středověku věnuje Karoline Wolffová v knize „*Frauen- und Mädchenbildung im deutschen Hochmittelalter: Klösterliche und weltliche Bildung*

8 HILDEGARDA Z BINGENU. *Svaté Hildegardy Cestvěz, nebo, Vidění a zjevení. Kniha I.* Překlad Jakub Deml. Vyd. 2., (V Malvernu 1.). Praha: Malvern, 2010. 150 s. ISBN 978-80-86702-80-3.

9 GOTTFRIED UND THEODERICH. *Das Leben der Heiligen Hildegard.* Překlad z latiny Adelgundis Führkotter. 2. Aufl. Salzburg: O. Müller, 1980. ISBN 3701306087.

10 HILDEGARD. *Briefwechsel mit Wibert von Gembloux.* Překlad z latiny Walburga Storchlová. Augsburg: Pattloch, 1993. ISBN 3629008755.

11 BROOKE, Christopher Nugent Lawrence. *Evropa středověku v letech 962-1154.* Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006. 479 s. Dějiny Evropy; sv. 2. ISBN 80-7021-831-2.

12 MÜLLER, Helmut M., KRIEGER, Karl-Friedrich a VOLLRATH, Hanna. *Dějiny Německa.* 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004, ©1995. 609 s. ISBN 80-7106-712-1.

13 PERNOUDOVÁ, Régine. *Žena v době katedrál.* Přeložil Gustav FRANCL, přeložil Václav FREI. Praha: Vyšehrad, 2002. Kulturní historie. ISBN 80-7021-544-5.

14 ENNENOVÁ, Edith. *Ženy ve středověku.* Vyd. 1. Praha: Argo, 2001. 338 s., [16] s. obr. příl. Každodenní život; sv. 12. ISBN 80-7203-369-7.

im Vergleich“¹⁵ nebo v již zmíněná kniha Barbary Newmanové.

Hildegarda byla abatyší v benediktinském klášteře, proto je vhodné orientovat se v benediktinství a benediktinském řádu.^{16 17} V roce 2014 – 2015 probíhala v Praze výstava „Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300“, kde byla zmíněná Hildegarda jako významná léčitelka a bylo tam vystaveno antependium z kláštera benediktinek v Rupertsbergu u Bingenu.¹⁸ Na základě této výstavy vznikla publikace „Otevři zahradu rajskou“, jejímiž autory jsou Dušan Foltýn, Jan Klípa, Pavlína Mašková, Petr Sommer a Vít Vlnas.¹⁹ V knize je uveden životopis svatého Benedikta z Nursie a popsán každodenní život v klášteře. Je popsána vnitřní i vnější podoba středověkého kláštera. Dalšími zdroji k tématu benediktinů mi byla díla Marka Matějka a kol. „Benediktini ve středověku“²⁰ a Anselma Grüna „Sv. Benedikt z Nursie“.²¹ V dílech je popsán výklad benediktinské řehole.

15 WOLFF, Karoline. *Frauen- und Mädchenbildung im deutschen Hochmittelalter: klösterliche und weltliche Bildung im Vergleich: am Beispiel der Biographien Hildegard von Bingen und Agnes von Böhmen*. 1. Aufl. München: GRIN, ©2009. 13 l. ISBN 978-3-640-39086-1.

16 JAROŠOVÁ, Markéta, ed. a LOMÍČKOVÁ, Radka, ed. *Ora et labora: vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění v NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. 253 s. Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium; vol. 15. ISBN 978-80-7422-246-7.

17 HERWEGEN, Ildefons. *Smysl a duch Benediktovy řehole*. V českém jazyce vyd. 1. Vyšší Brod: Cisterciácké opatství, 2008. 345 s. ISBN 978-80-86644-99-8.

18 Příloha č. 4.

19 FOLTÝN, Dušan, ed. et al. *Otevři zahradu rajskou: [Benediktini v srdci Evropy 800- 1300]*. V Praze: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. 491 s. ISBN 978-80-7035-550-3.

20 MATĚJEK, Marek a kol. *Benediktini ve středověku*. Vyd. 1. Třebíč: Vivat Academia, 2011. 285 s., [20] s. obr. příl. ISBN 978-80-87385-10-4.

21 GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2004. 127 s. ISBN 80-7021-695-6.

3. 12. století

Ještě před tím, než začneme rozebírat život a dílo samotné Hildegardy, bylo by dobré přiblížit si klima a dobu, ve které Hildegarda žila.

Hildegarda se narodila do šlechtické rodiny v době převratů a změn. 12. století můžeme zařadit do období vrcholného středověku. Zemské klima se oteplovalo a s tím přibýval i počet obyvatel. Půda byla úrodnější, a tak přibývalo orných ploch. Osídlený prostor se rozšiřoval pomocí zúrodnování ladem ležící půdy.²² Lidé začali hospodařit a sdružovali se v nově vzniklých sedláckých osadách či městech. A těchto míst přibývalo, jelikož lidé se začali pohybovat i na delší vzdálenosti. Rozvíjelo se zemědělství, řemeslo i obchod. V zemědělství vznikaly nové vynálezy a v řemesle se lidé začali specializovat. Lidé byli díky novinkám zaopatření a díky specializacím se začala formovat společnost. Pomalu stoupala gramotnost a psané dokumenty tak nabíraly významu i v každodenním životě.²³

Ve vrcholném středověku se projevil pozitivní důsledek růstu počtu obyvatel a zúrodnování půdy. Postupně se zlepšovalo majetkové postavení sedláků. Přišel větší blahobyt širších vrstev. Začaly se vytvářet venkovské obce. Na druhé straně vznikalo městské tržní hospodářství a rozvíjelo se měšťanstvo, které se jako nová právně a sociálně vystupující skupina vřadila mezi pány a poddané.²⁴ Díky nárůstu obyvatel se zvýšil i počet venkovských usedlostí, vznikly nové tržní osady. Lidé se začali stěhovat z venkova do měst.

Nová vrstva měšťanstva se v 11. a 12. století snažila získat určité svobody, mír a lepší právní systém. Ve 12. století probíhal významný proces zakládání měst. Vzrůstá počet nových městských založení, většinou kolem významných dopravních tepen.²⁵ Začalo osidlování slovanských oblastí na východ od Labe, které vyvrcholilo ve 13. a 14. století.²⁶ Řemeslná činnost provozována v rámci velkostatků ustupuje do pozadí, jelikož

²² ENNENOVÁ, s. 16.

²³ HÜLSHÖRSTER, s. 2.

²⁴ ENNENOVÁ, s. 17.

²⁵ Tamtéž, s. 18.

²⁶ Tamtéž, s. 17.

nemůže konkurovat městským řemeslníkům.

Ve vrcholném středověku zazněly emancipační snahy mnohých společenských vrstev. Rolníci se bouřili proti pozemkové vrchnosti, po které požadovali lepší podmínky. Ve městech chtěli zase měšťané osvobodit od zátěže starého poddanství a poručnictví vlastníků měst. Bohatá vrstva měšťanů se obrací hlavně proti biskupským pánům měst.²⁷ Touha po větší samostatnosti a změny s tím spojené se objevily i u žen.

V době Hildegardina života se vystřídali na říšském trůnu velmi schopní panovníci sálské a štaufské dynastie. Jindřich III. podporoval reformu církve, v čemž pokračoval i jeho syn Jindřich IV., který se zapojil do boje o investituru. Ten ukončí až jeho syn Jindřich V. v roce 1122.²⁸

Po vymření Sálské dynastie nastoupili na německý trůn roku 1138 Štaufové. Období jejich vlády bylo spojené s boji mezi Štaufy a Welfy. Spory vyřešil až nástup Fridricha I. Barbarossy, jelikož byl synem štaufského otce a welfské matky. Fridrich vládl mezi léty 1152 – 1190. Štaufové byli obecně velmi nadaní a byli to skutečné vladařské osobnosti otevřené kulturním proudům své doby. V období jejich vlády nastal rozkvět Říše.

Fridrich byl velmi dobrý a energický vládce. Byl nakloněný rytířským ideálům a dvorské kultuře. Roku 1155 byl Fridrich korunován v Římě na císaře. Byl tak titulován králem německým, burgundským a italským a římským císařem. Během své vlády se musel potýkat s vnitropolitickými problémy. Bohatá města v čele s Milánem se proti Fridrichovi spojila v lombardské lize.²⁹ V boji s lombardskou ligou v Itálii byl neúspěšný, i když částečného úspěchu dosáhl, když si jeho syn Jindřich vzal dědičku Sicilského království Konstancii.

Když v roce 1187 padl Jeruzalém do rukou muslimů, vyzval císař Fridrich na dvorském sněmu v Mohuči ke křížové výpravě. Dříve než dospěl do Svaté země, se ale utopil se v řece Salef v Malé Asii.³⁰

27 Tamtéž , s. 18.

28 MUNDY, John Hine. *Evropa vrcholného středověku 1150-1300*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2008. 446 s. Dějiny Evropy. ISBN 978-80-7021-927-0, s. 221.

29 MÜLLER, KRIEGER, VOLLRATH, s. 43.

30 Tamtéž , s. 44.

Roku 1159 probíhal spor zvaný papežské schizma.³¹ Na post papeže byli dva kandidáti. Většina evropských zemí i němečtí biskupové byli pro protištaufského Alexandra III. Císař byl pro proříšského Viktora IV. Fridrich se cítil být dosazen do úřadu císaře Svaté říše římské přímo Bohem a myslel si, že je povolán k řízení křesťanského světa. To se ovšem nelíbilo církvi, která se snažila o stále větší nezávislost na světské moci. Ani ostatní evropští panovníci neměli pro nadřazenost Fridricha pochopení, a tak musel Fridrich v roce 1177 ustoupit a uznat Alexandra III. jako právoplatného papeže.³²

Kritika světského kléru se šířila již od jedenáctého století. Byla kritizována simonie³³ i nikolaitismus³⁴. Proti životu některých duchovních se začala bouřit samotná církev a vznikaly reformní kláštery, například klášter Cluny.

Církev prochází řadou změn. Z řad církve se objevují touhy po míru, ovšem centrální moc biskupů byla slabá a anarchie velká. Snahy započaly v jihozápadní Francii. Nově se prosazuje tzv. Boží mír, který předepisuje klid zbraní během „svátostného času“. To znamená v adventu, o Vánocích, v postních obdobích, o Velikonocích a od pátku do neděle. Boží mír byl vyhlášen roku 1083 kolínským arcibiskupem Sigewinem, díky kterému se hnutí Božího míru prosadilo i na území říše.³⁵ Později přešel mír z rukou biskupů pod královskou moc a stal se z něj královský zemský mír.

Dodržování míru se ujali svěští vládci. „*Jindřich IV. byl prvním německým králem, který pro německou říši nařídil všeobecný zemský mír (lanfríd)*.“³⁶ Narušitelé mírů byli trestáni, vražda začala být považována za porušení míru.³⁷ Církev už nechtěla být pod nadvládou světské moci. Její emancipační boj vygradoval ve sporu o investituru. Nastala obnova církve a mnoho duchovních se vrátilo k apoštolskému způsobu života. Následovali chudého Krista a vedli hnutí chudoby. Smyslem jejich života bylo vést život zaslíbený Bohu.³⁸

31 MUNDY, s. 223.

32 MÜLLER, KRIEGER, VOLLRATH, s. 44.

33 Svatokupectví

34 Nikolaitismus znamená prohřešky proti celibátu.

35 ENNENOVÁ, s. 18.

36 MÜLLER, KRIEGER, VOLLRATH, s. 45.

37 ENNENOVÁ, s. 18.

38 Tamtéž, s. 247.

Reformní hnutí v 11. století kritizovala církevní zlořády. Byla proti nepravostem a zesvětštění kléru, který si přivlastnil církevní statky a neplnil své duchovní povinnosti.³⁹ Nová hnutí chudoby balancovala mezi obnovou církve a kacířstvím. Na začátku stojí klášter v Cluny a Gorze.⁴⁰ Klášter se stal vzorem díky přísně zbožnému způsobu života, velkolepým bohoslužbám a oslavě Boha v modlitbách. Po následování Kristovy chudoby toužilo i mnoho žen.

Kláštery, řády a katedrální školy byly místy kultury a učenosti, a to i pro ženy. Církev provozovala školy, starala se o chudé, nemocné a opuštěné. Vytvářela hodnotová měřítko. Kostely měly vlastní relikvie, za kterými věřící putovali po dlouhých a náročných cestách.

Ne každá rodina si mohla dovolit poslat své dítě do kláštera, byla to výsada především šlechtických rodin. Život v klášteře otevíral možnost vyššího vzdělání a vzdělávání. Lidem se dostávalo největšího vzdělání díky klášterům. Vzdělání se ale rozšiřovalo i mimo kláštery. Vznikly první university v Paříži a Bologně.

Ačkoliv církev propagovala Boží mír, sama se pouštěla do bojů. Prvním velkým konfliktem byl již zmíněný boj o investituru, tedy spor papežství a evropských králů o právo dosazování biskupů. Podle zvyku dosazoval v Říši biskupy do jejich úřadu německý král předáním prstenu a berly, čemuž předcházela volba „*kléru a lidu*“. Kandidát byl už předem určen vůlí Boží. Král byl „*Bohem pomazaný*“ a měl tedy rozhodující slovo při určení Boží vůle. Říšská církev musela plnit duchovní i světské funkce, které od sebe nebyly odděleny. Říšští biskupové byli jako osoby dosazené králem tomuto králi zavázáni věností.⁴¹ Reformátorům církve v polovině 11. století se nelíbilo udílení církevních úřadů laiky. Král ale ještě tehdy nebyl považován za pouhého laika.

Boj začal sporem o obsazení milánského arcibiskupství roku 1070. Král Jindřich IV. dosadil svého kandidáta a papežská stolice prohlásila, že si Bůh přeje jiného kandidáta. Papež Řehoř VII. vyslovil všeobecný zákaz investitur a na jaře roku 1073 exkomunikoval odpovědné královské rádce z církve. Styk s vyobcovanými byl zakázán, ovšem král Jindřich IV. to nebral v úvahu. Napsal papeži, že je ochotný jednat

39 MÜLLER, KRIEGER, VOLLRATH, s. 37.

40 ENNENOVÁ, s. 19.

41 MÜLLER, KRIEGER, VOLLRATH, s. 38.

a ustoupit. V prosinci 1075 papež žádal jasné rozhodnutí. Chtěl, aby se vzdal svých rádců a uznal arcibiskupa. Jindřich spolu se svými biskupy vypověděl z Wormsu papeži poslušnost a vyzval jej k abdikaci. Řehoř VII. se prohlásil za neomylného, jakožto zástupce knížete apoštolů. V modlitbě k apoštolu Petrovi sesadil krále Jindřicha a vyobcoval ho z církve. Dříve se ještě nestalo, aby byl král „z *Boží milosti*“ vyloučen z církve a sesazen.⁴²

Ukázalo se, že slovo papeže má větší hodnotu. Jindřichovi přívrženci v Německu se od něj začali odvracet. Jindřich IV. se rozhodl pro způsob řešení, které jen málokdo čekal. V roce 1077 podnikl kající cestu na hrad Canossa v Apeninách, kde v rouše kajícího poklekl před papežem Řehořem VII. a žádal ho o zrušení církevní klatby. Papež musel kajícího přijmout zpět do církevního společenství. Jindřich se sice zbavil klatby, ale způsobil újmu posvátné královské důstojnosti.⁴³

Spor byl ukončen 23. 9. 1122 ve Wormsu.⁴⁴ Z pověření papeže Kalixta II. byla uzavřena smlouva s králem Jindřichem V. Konkordát ukončil boj o investituru. Smlouvy týkající se konkordátu jasně určovaly, čeho se každá strana vzdává. Jindřich V. se vzdal investitury s prstenem a berlou a uznal kanonické volby a svobodu církevního svěcení. Papež zase uznal, že v Německu se mají volby říšských biskupů a opatů konat v přítomnosti krále, který potom zvolenému symbolicky předá žezlo. Bylo uznáno, že říšský biskup má povinnosti jak vůči církvi, tak vůči Říši.⁴⁵

Dalšími boji, které podnikala církev, byly ozbrojené poutě do Svaté země, zvané křížové výpravy.⁴⁶ „*Křížové výpravy byly ozbrojené poutě podnikané za účelem osvobození posvátných míst křesťanstva především do Palestiny.*“⁴⁷ Křížové výpravy měly nejen náboženské motivy, jako bylo například udělování odpustků za účast ve výpravách, ale i motivy světské. Bojovníci toužili po dobrodružství, bohatství, byli popoháněni rytířským étosem i hospodářskými a společenskými faktory. Když nechtěli jít bojovat, museli se vzdát dědičných lén, která předali klášterům, nebo řádovým společenstvím.

42 Tamtéž, s. 39.

43 MÜLLER, KRIEGER, VOLLRATH, s. 40.

44 Tamtéž.

45 Tamtéž.

46 ENNENOVÁ, s. 21.

47 MÜLLER, KRIEGER, VOLLRATH s. 41.

1. křížová výprava směřovala do Palestiny. Vyhlásil ji papež Urbana II. na koncilu v Clermontu v roce 1095, když upozornil na utlačování křesťanských bratří na Východě islámskými Seldžuky. Vyzval bohaté i chudé k ozbrojené pomoci. Cílem bylo dobytí a osvobození Jeruzaléma. Bohatou vrstvu bojovníků představovalo především křesťanské rytířstvo jižní a střední Francie, Flander, Normandie a Lotrinska. Prosté obyvatelstvo si v boji vybíjelo vztek na Židech, a tak způsobilo první židovské pogromy. Rytířská vojska dobyla mezi léty 1096 – 1099 Jeruzalém a dala tak vzniknout „*latinskému království Jeruzalémskému*“⁴⁸. Další nově vzniklé křižácké státy v Antiochii, Edesse, Tripolisu, Tiberiadě byly ohroženy islámskými sousedy.

Jeruzalémské království bylo ve stálém ohrožení islámských sousedů. Pád Edessy mezi léty 1144 až 1145 podnítil druhou křížovou výpravu. Mnoho křižáků vehnalo do boje kázání cisterciáckého opata Bernarda z Clairvaux⁴⁹. Výprava probíhala v letech 1147 až 1149 a účastnil se jí i německý král Konrád III. Křižáci ovšem ničeho podstatného nedosáhli.⁵⁰

Roku 1187 byl dobyt Jeruzalém sultánem Saladinem. To přinutilo Fridricha Barbarossu vytáhnout mezi léty 1189 - 1192 do 3. křížové výpravy. Císař měl totiž universální odpovědnost jako ochránce západního křesťanstva.⁵¹ 3. křížová výprava byla největším křižáckým tažením středověku. Císař Fridrich Barbarossa při ní zahynul. Výpravy se účastnil i anglický král Richard Lví Srdce. Richard dohodl se Saladinem ústupky pro křesťanské poutníky, ale Jeruzalém zpět nezískal.

Během čtvrté křížové výpravy (1202 – 1204) byla dobytá Konstantinopol. Pátá výprava roku 1212 byla dětskou křížovou výpravou. Konec výprav nastal roku 1291 s pádem poslední křesťanské pevnosti Akko v Palestině.

Církev raného středověku zprvu odmítala jakoukoliv formu boje. Ovšem pod vlivem bojů s muslimskými Araby ve Španělsku od 11. století vznikla představa, že boj za křesťanstvo a církev je bohulibá činnost. Zrodil se tak křesťanský ideál rytíře. Ten měl obětovat touhu po slávě a světských počtech vyšším cílům, boji proti nevěřícím.

48 Tamtéž.

49 Bernard z Clairvaux (1090 – 1153) byl mnich, kazatel a zakladatel cisterciáckých klášterů. Byl svatořečen a získal titul učitele církve.

50 BROOKE, s. 318.

51 MÜLLER, KRIEGER, VOLLRATH, s. 41.

Rytířem se muž stával tvrdou a ukázněnou prací na sobě samém. Rytířské romány šířily rytířský ideál. Znakem rytíře byla odvaha nasadit vlastní život za vyšší cíle a dodržování dvorských mravů.

4. Život Hildegardy z Bingen

Hildegarda se narodila roku 1098 pravděpodobně v Bermersheimu u Alzey v Porýnském Hesensku na území dnešní německé spolkové země Porýní-Falc.⁵² Byla poslední z deseti dětí manželů ze šlechtického rodu, Hildeberta z Bermersheimu a jeho ženy Mechtildy.⁵³ Hildegardin otec byl správcem hradu Böckelheimu, který patřil špýrskému biskupovi. Na hradě v Böckelheimu byl vlastním synem uvězněn císař Jindřich IV. Bylo to v době, kdy tam Hildegarda prožívala své dětství.⁵⁴

Rodiče poskytli mnohým svým dětem vzdělání v duchovní oblasti. Kromě dvou sourozenců, o nichž se nedochovaly žádné informace, měli rodiče Hildegardy tři syny a pět dcer. Jejich synové se jmenovali Drutwin, Hugo, který se stal dómským kantorem v Mohuči, a Rorich, který se stal kanovníkem v Tholey nad Sárrou. Dcery nesly jména Irmgarda, Odilie, Jutta a Clementia, která se později stala jeptiškou na Rupertsbergu, a konečně Hildegarda.⁵⁵

Hildegarda byla velmi slaboučké dítě, které často churavělo. Od svého narození byla předurčena ke klášternímu životu. V roce 1106, když bylo Hildegardě osm let, byla dána k náboženské výchově ke čtrnáctileté poustevnici Juttě ze Sponheimu⁵⁶.⁵⁷ Tehdy bylo běžné, že rodiče dali nejméně jedno dítě do kláštera. Jeden z důvodů byl projev úcty k Bohu. Rodina z Bermersheimu byla šlechtického rodu, tudíž si to mohli dovolit. Posláním vlastního dítěte do kláštera si rodina zajistila společenské postavení a náklonnost Boha. Jejich dcera Hildegarda tak získala možnost vzdělání.

Poustevnický život probíhal v úplné askezi. Dívky žily v malých místnostech, obvykle přilehlých ke kostelu, aby mohly sledovat bohoslužby. Ke spojení s lidmi jim sloužila jen malá okna, jinak byly zcela uzavřené před vnějším světem. Poustevnice byly pro svět „mrtvé“, proto před vstupem do „cely“ musely přijmout poslední

⁵² HÜLSHÖRSTER, s. 1.

⁵³ SCHÄFER, s. 20.

⁵⁴ Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 93.

⁵⁵ EMBACH, s. 9.

⁵⁶ Jutta ze Sponheimu (1084 Sponheim – 22. 12. 1136 Disibodenberg) z rodu hraběte ze Sponheimu založila roku 1106 poustevnu na Disibodenbergu u benediktinského kláštera, kde se věnovala výchově mladých dívek. Vedle poustevny později vyrostl ženský klášter, který Jutta vedla. Známa je její žačka, Hildegarda z Bingen, která roku 1180 sepsala Juttin životopis. (<https://www.heiligenlexikon.de/>)

⁵⁷ HÜLSHÖRSTER, s. 1.

pomazání.⁵⁸

Jutta byla učitelkou a vychovatelkou pro mladé dívky. Dívkám měla poskytnout solidní náboženské vzdělání. Jelikož byla Hildegarda často nemocná, mnoho hodin výuky zameškala, a tak se jí dostalo jen základního vzdělání. Jutta ji ale naučila číst a probudila v ní zájem o hudbu, latinské žalmy a Písmo svaté. Často pročitaly Bibli, což mělo na Hildegardino pozdější myšlení velký vliv.

Hildegarda musela být velmi nadanou žačkou a Jutta výbornou učitelkou, protože z Hildegardy vyrostla velice moudrá žena. Brzy se pověst o výborné učitelce Juttě ze Sponheimu rozkřikla a přišlo mnoho dalších mladých řeholnic. Magistra Jutta učila svěrenkyně řemeslům, péči o zahradu, orientaci v bylinkářství, zpěvu žalmů, čtení, psaní, seznamovala je s Písmem svatým, s díly církevních otců a s církevní liturgií.

Hrabě Sponheim zbudoval na Disibodenbergu pro svou dceru Juttu malý ženský klášter.⁵⁹ Na svátek Všech svatých, 1. listopadu 1112, když bylo Hildegardě čtrnáct let, byla Jutta s Hildegardou a další dívkou slavnostně svěřena benediktinskému klášteru Disibodenberg. Jutta ze Sponheimu se stala představenou v klášterním společenství řeholnic přidružených k prosperujícímu mužskému benediktinskému klášteru v Disibodenbergu. Řeholnice tak tvořily „*opatství uvnitř opatství*“. Jutta měla za Hildegardu v klauzuře zodpovědnost a ochraňovala ji.⁶⁰ V klášteře se Hildegarda věnovala studiu přírodních věd, německé lidové medicíny i starořecké kosmologie.

Hildegarda sdílela jednu celu přiléhající ke kostelu s Juttou celých třicet let.⁶¹ Dne 22. prosince roku 1136 Jutta zemřela a Hildegarda po ní převzala úřad představené kláštera.⁶² Řeholnice si Hildegardu zvolily, a tak se ve třiceti osmi letech stala představenou kláštera a zároveň učitelkou ženské komunity v benediktinském opatství Disibodenberg. Hildegarda byla ve své funkci mírnější než Jutta ze Sponheimu. Zazděná klausura se postupem času stala otevřeným ženským klášterem. Hildegarda žila na Disibodenbergu čtyřicet let a za tu dobu prošel klášter velkým rozmachem. Během Hildegardina života na Disibodenbergu byla ke klášteru vystavěna románská

58 HEMENWAY, s. 119.

59 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 93.

60 EMBACH, s. 11.

61 HORST, s. 13.

62 EMBACH, s. 15.

bazilika, která byla dostavěna roku 1143.

Mezi léty 1141 až 1151 pracovala Hildegarda na Disibodenbergu na svém prvním literárním díle „*Liber Scivias*“ a na hudebních skladbách a pašijové hře „*Mysterienspiel*“.⁶³ K jejímu prvnímu dílu, které pojmenovala „*Liber Scivias*“ neboli „*Poznej cesty Páně*“ ji byla inspirací její vidění.

Od tří let měla Hildegarda vidění zářících předmětů, ovšem mnoho let se bála o nich někomu říci. Později se se svými viděními svěřila Juttě a mnichovi Volmarovi z kláštera Disibodenberg. Hildegardina vidění na mnicha velmi zapůsobila a byl přesvědčený, že vidění přicházejí od Boha. Mnich Volmar ji podpořil a získal souhlas disibodenberského opata, aby mohla svá vidění sepsat.⁶⁴ Poté se stal jejím tajemníkem. Až od roku 1141, když dostane Hildegarda ve svém vidění podnět od Boha, se rozhodne svá vidění sepsat.⁶⁵ Hildegardiny texty sepsal právě její první pomocník, učitel a mnich Volmar. Hildegarda mu diktovala svá vidění a zároveň je sama kreslila na voskovou tabulku. Volmar provedl gramatickou korekturu a přepsal její vidění na pergamen. Hildegardina latina totiž nepatřila k těm nejvybroušenějším a i ona sama sebe často označuje jako nevzdělanou. Spis „*Liber Scivias*“ Hildegardu proslavil ještě za jejího života. Dílo dokončila roku 1151 a slavila s ním veliký úspěch, což zapříčinilo příchod mnohých šlechtických dcer do kláštera.

Od roku 1147 až do sklonku Hildegardina života probíhá rozsáhlá korespondence mezi Hildegardou a významnými osobnostmi doby.⁶⁶ Po dalších zkušenostech s vizionářskými zjeveními se Hildegarda roku 1147 rozhodla písemně požádat o radu, jak má se svým mimořádným nadáním naložit. Souviselo to i se psaním díla „*Liber Scivias*“, protože Hildegarda začala pochybovat o hodnotě svého díla. Hildegarda se obrací na významného cisterciáckého opata Bernarda z Clairvaux, který byl silnou církevní autoritou, protože si nebyla jistá, zda má v psaní pokračovat. Bernard ve svém dopise přímo neodpoví, ale zdvořile Hildegardě odepíše a vyjádří ji uznání.⁶⁷

63 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

64 SANTA LUCIA, s. 99.

65 SCHÄFER, s. 27.

66 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

67 EMBACH, s. 20

V listopadu 1147 navštívil Trevír papež Evžen III., cisterciácký mnich a žák Berharda z Clairvaux. V Trevíru se konal sněm před remešským koncillem roku 1148 a zúčastnilo se ho mnoho významných osobností. Vedle samotného papeže tam byl ještě jeho poradce Bernard z Clairvaux, osmnáct kardinálů a mohučský arcibiskup Jindřich. Na sněmu se projednávala i otázka Hildegardiných vizí. Stalo se tak na prosbu mohučského arcibiskupa Jindřicha, kterého ovlivnil jeho opat z Disibodenbergu, Kuno. Arcibiskup upozornil papeže na výjimečnou ženu Hildegardu, na její ctnosti, zázraky a spisy. Na sněmu v Trevíru se tak poprvé veřejně mluvilo o Hildegardě.

Papež Evžen III. měl vyjádřit svůj názor na Hildegardu, proto se rozhodl její dílo prozkoumat. Ustanovil komisi, kterou vedl verdunský biskup Adalbert. Komise byla vyslána do kláštera na Disibodenberg, kde prozkoumala situaci a přivezla z kláštera první dva spisy „*Liber Scivias*“ do Trevíru. Papež byl uchvácen z Hildegardy i jejích spisů. Dokonce na shromáždění biskupů a kardinálů předčítal úryvky z jejího díla.

Hildegardu veřejně pochválil i opat Bernard z Clairvaux. Přimluvil se za ni, že by neměla mlčet a vyzval papeže, aby potvrdil Hildegardinu autoritu.⁶⁸ Následně, na popud Bernarda, napsal papež Hildegardě dopis, ve kterém uznal její vidění a povzbudil ji v dalším psaní. Na přelomu roku 1147 a 1148 tedy dostala od papeže Evžena III. oficiální svolení. V čestném spisu papež potvrdil, schválil a požehnal její vidění. Papež Hildegardino dílo natolik nadchlo, že občas sám četl z jejích spisů.⁶⁹

Těmito událostmi započala korespondence mezi papežem Evženem III. a Hildegardou. Pro Hildegardu to byla veliká čest a přínos, že jí samotný papež projevil uznání a povolil jí, aby vyjevila, co vidí. Proslavilo ji to v celém tehdejší křesťanském světě a lidé k ní začali putovat pro rady. Stala se všeobecně uznávanou autoritou a její díla se četla na synodách a ve vysokých církevních kruzích.⁷⁰ Její vizionářský dar uznaly všechny vyšší církevní autority.

Sláva Hildegardy zapříčinila, že byl klášter v Disibodenbergu brzy plný, a tak se Hildegarda rozhodla založit nový klášter. K tomu ji podněcovala i její vidění. V roce 1148 Hildegarda náhle oznámila, že se stěhuje, jelikož ji to ve vidění přikázal Bůh.

⁶⁸ SCHÄFER, s. 33.

⁶⁹ HÜLSHÖRSTER, s. 1.

⁷⁰ Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 94.

Zakládá klášter na hoře svatého Ruperta blízko vtoku Nahe do Rýna. Důvod byl hlavně ten, že klášter na Disibodenbergu byl už moc malý a nezvládal nápor poutníků.⁷¹ Klášter Rupertsberg u Bingenu měl lepší polohu, jelikož umožňoval lepší kontakt s okolním světem, především s kolínským, mohučským a trevírským biskupstvím. Roku 1150, když Hildegarda překonala další těžkou nemoc, opouští skupinka asi dvaceti jeptišek spolu s Hildegardou Disibodenberg a usazují se o třicet kilometrů dále, na Rupertsbergu u Bingenu. Řeholnice zde dokázaly vztyčit rozbořený kostel a z pustín okolo založily kvetoucí vinohrady a bylinné záhony. Pomáhaly nemocným, slepým i malomocným a Hildegarda plnila prosby prostých lidí a modlila se za jejich příbuzné.

Opat Kuno z mužského kláštera Disibodenberg nejprve nechtěl dát povolení k přestěhování Hildegardy a jejích sester jinam. Vadilo mu, že Hildegarda usilovala o nezávislost nového kláštera na mužském klášteře na Disibodenbergu. Také se bál, že s odchodem Hildegardy klášter ztratí věhlas, přestanou tam chodit poutníci a oni přijdou o finanční podporu. Klášteře v Rupertsbergu nechtěli mniši vydat žádný majetek, a tak musela žít Hildegarda chvíli z darů. Přesto se ale Hildegardě podařilo vyřídit všechny formality a odešla se svými osmnácti pannami na Rupertsberg.⁷² Nezávislost kláštera na Disibodenbergu zajistila až smlouva s novým opatem Helegarem. Klášter poté spadl přímo pod mohučské arcibiskupství, což znamenalo i svobodnou volbu abatyše. Dne 1. května 1151 proběhlo vysvěcení kláštera na Rupertsbergu mohučským arcibiskupem Jindřichem I., který navíc věnoval klášternímu společenství mlýn na Rýnu.⁷³

Při stejné příležitosti také Jindřich Mohučský povoluje návrat na Rupertsberg jedné Hildegardě blízké důvěrnici Richardis ze Stade, která pomáhala Hildegardě v jejích začátcích psaní. Richardis byla povolána svým bratrem, brémským arcibiskupem, jako nová abatyše do Bassumu. Stalo se tak proti vůli Hildegardy, která nechtěla přijít o nejlepší přítelkyni a pomocnici. Hildegardu tento akt od mohučského arcibiskupa velmi potěšil, jelikož Richardis srdceryvně bránila, ovšem už se s ní nesetkala, protože těsně před odjezdem z Bassumu, roku 1152, Richardis zemřela.⁷⁴

Hildegarda byla v kontaktu i se samotným císařem. Vyměnili si početnou

⁷¹ HÜLSHÖRSTER, s. 1.

⁷² Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 94.

⁷³ EMBACH, s. 24.

⁷⁴ Tamtéž, s. 14.

korespondenci a dvakrát se osobně setkali. S císařem Fridrichem I. Hohenstaufským, známým jako Barbarossa, se Hildegarda poprvé setkala v roce 1155 v německém Ingelheimu. Z pozdějších dopisů víme, že tam Hildegarda Fridrichovi předpověděla budoucnost. Možná i díky radám Hildegardy se Fridrich po rozvodu se svou chotí Adélou z Vohrburgu rozhodl opět oženit. Stalo se tak roku 1156, když si vzal Beatrixii Burgundskou, která byla Hildegardě i celému klášteru na Rupertově vrchu velmi zavázána.⁷⁵ Podruhé se setkali na říšském sněmu v Mohuči roku 1163, kde si Hildegarda vymohla ochranný list pro klášter na Rupertsbergu.

Od roku 1158 až do roku 1171 podniká Hildegarda otevřená kázání na německém území, a to i přes její vysoký věk a časté nemoci.⁷⁶ V letech 1158 až 1161 se rozhodla vypravit na první kazatelskou cestu. V té době jako šedesátiletá navštěvuje města kolem Mohanu, mimo jiné Mohuč, Wertheim, Würzburg, Kitzingen, Ebrach a poté i Babmerg.⁷⁷ Při této cestě sepsala své druhé vizionářské dílo „*Liber Vitae Meritorum*“ neboli „*Knihu o životních zásluhách*“.

Při její druhé kazatelské cestě v roce 1160 navštívila Hildegarda Trevír, kde na Svatodušní svátky veřejně hovořila a četla levity před arcibiskupem Hillinem a jeho kleriky. Třetí cesta vedla v letech 1161 až 1163 do Kolína nad Rýnem, kde Hildegarda veřejně kázala pro kolínský klérus. Poté Hildegarda na dlouhou dobu onemocněla, ale vyléčila se a roku 1170 se vydává na svou čtvrtou a poslední kazatelskou cestu do Švábska, kde navštěvuje také Maulbronn a Hirsau. Na své cestě kritizuje církev a její provinění.⁷⁸

Přibližně ve stejných letech, ve kterých podniká své kazatelské cesty (1158 – 1173), pracuje Hildegarda na dalších dílech. Vedle již zmíněného díla „*Liber Vitae Meritorum*“ sepsala ještě spisy „*Physica*“ neboli „*Přírodní nauka*“, „*Causae et curae*“ neboli „*Příčiny a léčba*“ a „*Liber Divinorum Operum*“. V nově vzniklých přírodovědných a léčitelských dílech shrnula výsledky svého pozorování přírody, vědomosti zprostředkované benediktinskou tradicí i lidovými představami.⁷⁹

⁷⁵ EMBACH, s. 27.

⁷⁶ HÜLSHÖRSTER, s. 1.

⁷⁷ SCHÄFER, s. 57.

⁷⁸ Tamtéž, s. 59.

⁷⁹ EMBACH, s. 45.

V období života Hildegardy nastalo papežské schizma, které začíná roku 1159 tím, že císař Fridrich I. Barbarossa dosazuje prvního vzdoropapeže. Hildegarda je proti a podporuje, jako většina duchovních, původního papeže. Roku 1164 Hildegarda napomenula Barbarossu, aby uznal pravého papeže Alexandra III.⁸⁰ Fridrich I. Barbarossa ale neuposlechne a jeho císařské oddíly pronásledují duchovní věrné papeži a vypalují kláštery v Porýní. Naštěstí se císařské oddíly vyhnuly Rupertsbergu. Spor je vyřešen roku 1177, když císař uzná papeže Alexandra III.

V roce 1165 rozšiřuje Hildegarda své působení, když zakládá druhý klášter v Eibingenu. Hildegarda se dozvěděla o vyhořelém bývalém augustiniánském klášteře ve vsi Eibingen, na protilehlé straně Rýna nad Rüdesheimem, a jelikož na Rupertsbergu již bylo málo místa, rozhodla se zřídit ještě jeden klášter tam. Hildegarda se tam stala abatysí a na klášter dohlížela pravidelnými návštěvami dvakrát týdně, kdy jezdila přes Rýn.⁸¹

Roku 1173 umírá Hildegardin blízký přítel, důvěrník, sekretář, tajemník a spolupracovník, mnich Volmar.⁸² Po Volmarovi přišel z Disibodenbergu Gottfried, který začal psát Hildegardin životopis. Gottfried byl tajemník, o kterého se Hildegarda přela s mnichy z Disibodenbergu. Hildegarda požadovala nového pomocníka z kláštera Disibodenberg, ale místní opat ji nechtěl vyhovět. Nakonec na naléhání Vatikánu bylo po jejím a vybraný mnich skutečně přišel z mužského kláštera v Disibodenbergu, ovšem po pár měsících, roku 1176, umírá. Ještě mezi tím, na přelomu let 1174 a 1175 sepisuje Gottfried Hildegardin životopis „*Vita Hildegardis*“, „*Kniha I.*“⁸³ Po něm se roku 1177 stává posledním Hildegardiným tajemníkem mnich z Flámska, teolog Wibert z Gemloux.⁸⁴

Mezi léty 1178 až 1179, ke konci Hildegardina života, proběhl velký konflikt mezi Hildegardou a mohučským arcibiskupstvím a abatysé zažila těžké chvíle.⁸⁵ Šlo o spor kvůli tomu, že Hildegarda pochovala exkomunikovaného, avšak podle Hildegardy kletby zproštěného šlechtice na klášterním hřbitově v Rupertsbergu. Šlechtic

⁸⁰ Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 30.

⁸¹ SCHÄFER, s. 70.

⁸² HÜLSHÖRSTER, s. 1.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ SCHÄFER, s. 72.

⁸⁵ HÜLSHÖRSTER, s. 1.

byl spolu se svým přítelem kvůli zločinům vyobcován z církve, ale před smrtí se kál a od jednoho kněze v Bingenu se mu dostalo rozhřešení a svátosti umírajících. Podle Hildegardy se šlechtic vrátil do církve, jelikož se kál a dostal rozhřešení. Pohřbení šlechtice z donátorské rodiny ovšem vzbudilo odpor. Mohučský klérus v nepřítomnosti arcibiskupa Kristiána Bucha požadoval šlechticovu exhumaci a následné přenesení těla pryč z klášterního pozemku. Hildegarda to ale odmítla. Podle ní se šlechtic před smrtí vyznal ze svých hříchů a smířil se s církví.

Mohučský arcibiskup vyhrožoval, že na klášter uvalí interdikt a později dostál svým slovům. Pro klášter to znamenalo, že řeholnice nesměly vykonávat mše, přijímat svátosti ani zpívat. Hildegarda následně žádá mohučského arcibiskupa o zrušení interdiktu, aby se se sestrami mohly opět modlit k Bohu zpěvem a hudbou.⁸⁶

Během tohoto sporu našla Hildegarda podporu u kolínského arcibiskupa Filipa a také u přítele mrtvého šlechtice. Docílí přechodného zrušení interdiktu, ale zanedlouho je na příkaz arcibiskupa Kristiána z Říma interdikt opět obnoven. Hildegarda napíše svůj poslední dopis před svou smrtí mohučskému arcibiskupovi Kristiánovi. Hildegarda ve sporu neustoupila, jelikož věřila, že její názor je správný a podporovaný Bohem a poslušnost Bohu pro ni byla nejdůležitější. Roku 1179 byl interdikt nadobro zrušen a arcibiskup požádal Hildegardu o odpuštění.⁸⁷ Záznamy o tomto sporu jsou dochovány z Hildegardiných podrobných dopisů.

Hildegarda umírá v noci z neděle na pondělí 17. září 1179.⁸⁸ Její tajemník Wibert na deset let opouští Rupertsberg. V těchto letech (1180 – 1190) také dokončuje mnich Theoderik Hildegardin životopis („*Knihu II. a III.*“).⁸⁹

Hildegarda byla pohřbena na Rupertsbergu a její hrob se na desetiletí stal poutním místem. Poté byl její hrob přemístěn do vnitřku klášterního kostela. Podle údajů v knize „*Patrologia Latina*“ se sestry v klášteře nemohly v klidu modlit, jelikož Hildegarda z hrobu vykonávala zázraky, a to lákalo do kláštera čím dál více poutníků. Ze zahrad jejich kláštera se postupně stávalo tržiště a klášterní zahrada byla pustošena. Obchodníci například prodávali vodu, ve které si Hildegarda údajně omyla nohy.

⁸⁶ Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 124.

⁸⁷ SCHÄFER, s. 75.

⁸⁸ Tamtéž, s. 76.

⁸⁹ HÜLSHÖRSTER, s. 1.

Klášteru to vynášelo peníze, ale omezovalo to jejich duchovní život. Jeptišky tedy požádaly mohučského arcibiskupa Siegfrieda II. z Eppsteinu, aby zakázal Hildegardě konat další zázraky, jelikož nemají klid na modlitby. Nemohly dodržovat nařízení Svatého otce Benedikta, jímž jsou zavázány. Arcibiskup jejich přání vyhověl, vykonal v Bingenu mši, při které požádal Hildegardu, aby již na tom místě nekonala žádné zázraky. Davy poutníků protestovaly, ale jeptišky je uklidňovaly, že když se budou modlit k Bohu a prosit Hildegardu o pomoc, určitě je vyslyší. Legenda praví, že Hildegarda výzvu arcibiskupa vyslechla a v klášteře opět zavládlo ticho a klid.

Vyobrazení Hildegardy je doloženo jejím znázorněním na červeném oltářním ubruse, antependiu, z červeného hedvábí.⁹⁰ Toto vzácné antependium vyrobené mezi léty 1225 až 1230 bylo zachráněno před drancováním kláštera na Rupertsbergu během třicetileté války a bylo převezeno do kláštera v Eibingenu. Po zrušení kláštera se dostalo do Bruselu, kde je od roku 1896 vystaveno v Musées royaux d'Art et d'Histoire.⁹¹

4.1. Svatořečení

Podle Priyi Hemenwayové jsou svatí ti, kteří následovali Krista v jeho stopách. „*Působením lásky se změnili a předávali toto jednoduché poselství druhým.*“⁹²

Hildegarda z Bingenu byla uctívána a milována již za časů svého života, její současníci ji označovali jako světici a prorokyni Němců. Po její smrti, 17. září 1179 se její hrob stal místem poutníků, kteří tam putovali hlavně kvůli vidině zmírnění bolestí a vyléčení svých nemocí a strastí.⁹³

Ve 13. století byl zahájen kanonizační proces, který se vlekl po mnoho dalších staletí. Kanonizace probíhá ve třech krocích, přičemž druhým stupněm je blahoslavení neboli beatifikace. Znamená to, že je potvrzeno, že daná osoba je v nebi. Osobě potom může být zasvěcen například kostel, nebo se k ní lidé mohou modlit a prosit ji o přímluvu. Třetím stupněm kanonizace je svatořečení. Aby k tomu došlo, musí být u dané osoby doložen zázrak. Hildegarda byla blahoslavená a měla svátek v církevním

90 Příloha č. 1

91 KOCH, s. 144.

92 HEMENWAY, s. 11

93 SANTA LUCIA, s. 105.

kalendáři. Ten spadl na den její smrti.⁹⁴

V roce 1227 poprvé požádala abatyše a konvent kláštera na Rupertsbergu papeže Řehoře IX. o svatořečení této jejich velké zakladatelky.⁹⁵ Jako důvody, proč by měla být svatořečena, uvedly její knihy a zázraky. Papež Řehoř IX. měl o Hildegardino svatořečení zájem, a tak zahájil jednání. Proces ale ztroskotal na práci komise pověřené k práci na svatořečení. Dokument o její svátosti byl předložen roku 1233, byl však zamítnut a poslán zpět vyšetřovací komisi pro doplnění. Ve svědectvích chyběly detaily ohledně Hildegardiných zázraků, a tak ke svatořečení nedošlo.⁹⁶ Roku 1235 inicioval papež Řehoř IX. další pokus na Hildegardino svatořečení. Mohučský biskup ale kladl odpor, a tak ke svatořečení nedošlo.⁹⁷

Další iniciativu převzal nástupce Řehoře IX. papež Innocenc IV. V roce 1243 vyzval duchovní v Mohuči, aby znovu předložili dokument na Hildegardino svatořečení. Ti tak však neučinili. Zájem o Hildegardino svatořečení měl i papež Jan XXII. v roce 1317, ovšem neúspěšně a Hildegarda byla pořád nazývána světicí neoficiálně. Další pokusy proběhly v letech 1489 a 1498, když nechal mohučský arcibiskup otevřít Hildegardin hrob v Rupertsbergu.⁹⁸ Otevřením hrobu se potvrdilo, že Hildegardiny ostatky nebyly porušeny. I později byly iniciovány nové požadavky, ale nedošlo k novému uzavření procesu.

Dílčí úspěch přišel koncem 16. století. V roce 1584 byla Hildegarda v katolické církvi přidána martyrology do oficiálního seznamu mučedníků, zvaného též jako „*Martyrologium Romanum*.“⁹⁹ Tím byl povolen k uctívání její kult. U mnohých martyrologů byla uváděna jako světice. V mohučské a limburské diecézy se začal slavit její svátek, který připadal na 17. září, tedy na den její smrti.¹⁰⁰ Teprve roku 1940 římská kongregace pro bohoslužbu a svátosti povolila oslavu jejího svátku v Německu ve dni 17. září.¹⁰¹

Další iniciativy na svatořečení probíhaly opět neúspěšně. Na německé biskupské

94 HORST, s. 213.

95 HÜLSHÖRSTER, s. 1.

96 EMBACH, s. 78.

97 <https://www.heiligenlexikon.de/>

98 EMBACH, s. 78.

99 SCHÄFER, s. 12

100 HILDEGARDA Z BINGENU, s. 95.

101 HORST, s. 213.

konferenci v Římě roku 1979 byl předložen návrh, aby Hildegarda dostala titul učitelky církve. K tomu ale musela být svatořečena. Na konferenci v roce 1987 byl opět neúspěšně předložen návrh na její svatořečení.

Po vydání Hildegardiných nejdůležitějších děl v roce 2010 měl papež Benedikt XVI. dva proslovy o Hildegardě. Papež ji ocenil jako velkou prorokyni, jejíž téma je v současnosti velmi aktuální. Na to konto požádala abatyše a konvent opatství svaté Hildegardy 25. prosince 2010 ještě jednou o svatořečení a povýšení jejich církevní patronky na učitelku církve. Papež Benedikt XVI. obnovil jednání. Aby Hildegarda získala titul učitelky církve, musela být nejprve svatořečena. Papež uznal Hildegardin zázrak, kterým bylo, že již přes 850 let Hildegardu její národ uznával jako světici. 10. května 2012 ji papež Benedikt XVI. svatořečil a zařadil ji tak do církevního kalendáře svatých.¹⁰² Je náhodou, že Hildegardu z Bingenu svatořečil právě papež Benedikt XVI., jmenovník zakladatele řádu benediktinů, ve kterém svatá Hildegarda celý život působila.

4.2. Titul učitel církve

Dne 7. října 2012 byla Hildegarda v Římě oslavně povýšena na učitelku církve, latinsky „*doctor ecclesiae universalis*.“¹⁰³ Pro tento titul musela Hildegarda splnit několik požadavků. Patří mezi ně pravověrnost, převyšující učení a titul „*svatá*“. Titul učitelka církve musí být prohlášen církví. Tento titul je velmi vzácný a se sv. Hildegardou ho vlastní pouze tři další světice. Jedná se o sv. Terezii z Ávily, sv. Kateřinu Sienskou a sv. Terezii z Lisieux.

Důvodů, proč si Hildegarda tento čestný titul zasloužila, bylo hned několik. U svaté Hildegardy z Bingenu se projevila neobvyklá harmonie mezi jejím učením a denním životem. Tato chytrá žena žila podle pravidel svatého Benedikta z Nursie. Hildegardino učení odráží učení apoštolů, literaturu církevních otců a také díla autorů jejich současníků. Co se týče jejího zkoumání, tak hlavní linii jejího myšlení představovala církevní liturgie a Písmo svaté. Ve svých dílech se soustředila především na tajemství lidského bytí. Pohled mystičky z Bingenu se neomezil jen na nějaké

¹⁰² EMBACH, s. 79.

¹⁰³ Tamtéž.

počáteční otázky, nýbrž na syntézu celé křesťanské víry. Ve svých vizích a napojených obrazech tak Hildegarda shrnula historii svátostí od počátku světa až po svou dobu.

Papež Benedikt XVI. prohlásil o svaté Hildegardě z Bingenu dne 7. října 2012, že se jedná o jednu z nevýznamnějších žen 12. století. Jako důvody uvedl hlavně to, že svými činy přispěla k rozvoji a vývoji církve v té době. Papež obdivoval především Hildegardin talent, který podpořil její živou inteligenci, hlubokou citlivost a uznanou duchovní autoritu. „*Pán jí dal prorockou duši a vášnivou schopnost rozeznat znaky doby.*“¹⁰⁴ Hildegarda projevovala velkou lásku církvi, Kristu i lidem. Zabývala se medicínou, básněmi i hudbou.

104 HÜLSHÖRSTER, s. 14.

5. Hildegarda jako abatyše a zakladatelka dvou klášterů

Hildegarda byla benediktinka. Řeholi benediktinů založil svatý Benedikt z Nursie, který žil mezi léty 480 až 547.¹⁰⁵ Svatý Benedikt byl poustevníkem a zakladatelem klášterů. Stal se opatem ve Vicovaru, ovšem jeho nároky byly tak velké, že se ho mniši pokusili otrávit. Následně vytvořil komplex 12 klášterů v Subiacu, který se řídil řeholí svatého Pachomia. Jeho koncept mnišství ale opět narazil na odpor a Benedikt musel odejít. Rozhodl se pro asketický život na hoře Monte Cassino. Benedikt nechal přestavět tamní Apollonův chrám do křesťanské podoby. Vznikl kostel sv. Martina s kaplí sv. Jana. Klášter se stal mateřským kláštelem společenství benediktinů, které se zde zrodilo.¹⁰⁶

Život komunity v Monte Cassinu zakládal Benedikt na textech starších řeholí. Opíral se o sv. Pachomia, Basila Velikého, Jana Cassiana, nebo sv. Augustina. Kolem roku 530 vypracoval Benedikt vlastní řeholi. Jednalo se o 73 článků, ve kterých pojmenoval důležité okruhy duchovního i fyzického života komunity. Stanovil tak základní funkční pravidla pro řeholníky.¹⁰⁷ Podle řehole proběhla i přestavba benediktinského kláštera.

Řehole sv. Benedikta byla dlouho rozšířená jen v Itálii. V 7. století se rozšířila přes Alpy do jižní, západní i severní Evropy. Koncem 7. století se v Anglii prosazuje jako jediná platná. Prostřednictvím irských a anglických misionářů se Řehole šíří na území Německa. Na německém konziliu je roku 742 ustanoveno, že se mají všechny kláštery držet Benediktovy řehole.¹⁰⁸ V době karolinské reformy říšského mnišství a současně probíhajících císařských synod z let 816 a 817 se „*benediktinství*“ stalo normativním systémem, který postupně ovládl celou Evropu.¹⁰⁹ Benediktinský řád je jeden z nejstarších. „*Hrál důležitou roli při formování evropské kultury i politiky a významně se podílel na evropské christianizaci.*“¹¹⁰

Ve svém díle „*Liber Scivias*“ Hildegarda popsala, jak pronikla na výjimečnou a

105 FOLTÝN, s. 63.

106 Tamtéž, s. 65.

107 Tamtéž, s. 67.

108 GRÜN, s. 40.

109 FOLTÝN, s. 67.

110 FOLTÝN, str. 63.

spořádanou cestu podle svatého Benedikta, kterého hluboce obdivovala a přirovnává ho ke druhému Mojžíšovi. Její život se ubíral přes apoštolské učení k začátku mnišské životní cesty, která zprvu nebyla vůbec jednoduchá. Hildegarda začátky přirovnala k životu na pustinách a v jeskyních. Poté ovšem nastal zvrat a Hildegarda do učení svatého Benedikta pronikla s planoucím ohněm a začala ho vyučovat.¹¹¹ Svatá Hildegarda byla velmi ovlivněna benediktinským řádem a jeho pravidla jí dala sílu pro hlásání a šíření křesťanské víry.

Řehole svatého Benedikta představuje duchovní cestu jednotlivce. „*Klášter je dílnou, v níž se duchovní tvorbou formuje a buduje pravá podoba člověka.*“¹¹² V Řeholi svatého Benedikta se píše, že svatý Benedikt napsal své učení podle plodů Božích, v milosrdenství, lásce a čistotě.

Učení svatého Benedikta je podle jeho příznivců naprosto dokonalé, a proto nikdo nemá právo ho jakýmkoli způsobem upravit nebo předělat.¹¹³ Řehole svatého Benedikta nebyla nikdy pozměněna, ale některé kláštery se přizpůsobily pod vlivem společnosti a kultury v dané lokalitě. Klášter je totiž ovlivňován místem, ve kterém se nachází, ale platí to i naopak. Klášter je neoddělitelný od své role v okolním světě. U benediktinů není vnější svět úplně vyloučen od klášterního života. Svět venku není ignorován ani zanedbáván. Přítomnost je přijata. Benediktini přijímají do svého kláštera hosty a jsou velmi pohostinní.¹¹⁴

V klášteře byl pevně stanovený časový rytmus. Každodenní život mnicha byl detailně naplánován. Mnich měl vyhrazený čas na společné modlitby, tzn. hodinky. Čas na práci a studium, na společné stolování a na odpočinek a spánek.¹¹⁵

Určujícím prvkem v životě mnichů a jeptišek byly bohoslužby. Před službou Boží nemělo nic přednost. Časy modliteb byly stejné během celého roku. Sedmkrát denně probíhaly v chóru modlitby. Delší byly ráno, večer a v noci, menší v průběhu dne, a tak často musely jeptišky přerušit svou práci a odebrat se k pravidelné modlitbě. Mniši během bohoslužeb museli každý týden přezpívat všech 150 žalmů Žaltáře.¹¹⁶

111 HÜLSHÖRSTER, s. 5.

112 GRÜN, s. 42.

113 HÜLSHÖRSTER, s. 5.

114 MATĚJEK, s. 23.

115 FOLTÝN, s. 108.

116 FOLTÝN, s. 109.

Čas stravování se přizpůsoboval roční době. Mniši nesnídali, jedli jedenkrát až dvakrát denně. Často museli mniši dodržovat přísné půsty. Nejdelší byl 40 denní půst od Popeleční středy do Bílé soboty, kdy mniši jedli jen skromně před setměním. Společné stolování hrálo důležitou stmelovací roli.¹¹⁷ Jedli ovoce, zeleninu, vařené pokrmy, kromě masa čtyřnohých zvířat, a chléb. Víno měli dovolené v přiměřeném množství.

Další součástí klášterního harmonogramu byla manuální a intelektuální práce. Poměr prací se upravoval podle ročních období. Obě činnosti by měly být vyvážené. Benediktini se řídí známým heslem „*modli se a pracuj*“ („*ora et labora*“).¹¹⁸ Tělesnou práci mniši prováděli během dopoledne a vzhledem k samostatnosti kláštera byla jejich existenční nutností.¹¹⁹

V intelektuální oblasti se vzdělávali svatým čtením. Četli v dobře osvětlených prostorách křížových chodeb. K dispozici měli rozsáhlé knihovny. Především o nedělích a v postní době byl kladen důraz na čtení, které kontrolovali speciální dohlížeči.

Mimo Řeholi se mniši starali o hosty, poutníky, chlapce, nemocné a slabé.

Svatá Hildegarda po většinu svého života žila podle tohoto uspořádaného a přísného benediktinského řádu. Pravidelně se modlila, studovala, četla a pracovala. Jeptiška musela přijmout komunitní život, ve kterém se ale často cítila osaměle. Všechny faktory přísného života v klášteře formovaly Hildegardino myšlení a chování a následně ovlivnily její dílo a působení.

Hlavní postavou kláštera je opat nebo abatyše, kteří jsou vybráni do svého úřadu především pro dobrou schopnost vést druhé. Představení kláštera by měli pomáhat svým mnichům. Měli by mít autoritu, aby dokázali udržet v klášteře poslušnost. Opat je zodpovědný za své řeholníky a musí jim pomáhat. Představený kláštera by měl zároveň naslouchat radám celé komunity, popřípadě starších mnichů. Opat nebo abatyše by měli představovat pozoruhodného duchovní vůdce a zároveň mistry v chápání a řešení lidských vztahů. „*Opat má být mnichům otcem. Opat je učitel. Nesmí však učit ničemu jinému, než co učí Písmo. Opat je pastýř. Opat je pro mnichy lékař.*“¹²⁰

117 Tamtéž, s. 110.

118 Tamtéž, s. 105.

119 Tamtéž, s. 111.

120 GRÜN, s. 78.

Benediktinské kláštery byly společenstvím duchovního života, místa modlitby i pohostinná útočiště pro poutníky. Kláštery byly centry spirituality a středisky kulturní a misijní aktivity.¹²¹

Vzorem pro středověké kláštery byl klášter Sankt Gallen ve Švýcarsku. V 9. století podle něj vznikl ideální plán karolinského kláštera, tzn. Sanktgallenský plán.¹²² Plán kláštera Sankt Gallen lze použít k vysvětlení schématu středověkého kláštera obecně.¹²³ Součástí plánu je 52 konventních budov.¹²⁴

Základem a dominantou celého kláštera je trojlodní bazilika. Kostel slouží jako konventní, farní a poutní chrám.¹²⁵ V kostele se nachází hlavní oltář Panny Marie a svatého Havla. Další oltáře jsou v západní apsidě a v jižní a severní části kostela. V kostele je půlkruhové atrium, kde stojí dvě půlkruhové věže. Kostel má ochozovou kryptu, na kterou vede schodiště s oltáři svatého Kolumbiána a svatého Benedikta. Důležitým místem pro mnichy byla knihovna a scriptorium se sedmi stoly a sedmi okny.

Jižně od kláštera se nachází klauzura. Dominantou obydlí mnichů je křížová chodba s arkádovými okny do rajského dvora. Na dvoře je umístěna studna a keř jalovce chvojky. V patře východního křídla je společná ložnice mnichů. V dormitoriu se nachází 77 postelí a neustále v něm hoří světlo. Mniši spí oblečení a připásaní. V jižním křídle je umístěn refektář neboli jídelna. Mniši stolují potichu za poslechu předčítání duchovních textů. Součástí konventu byla i lázeň a osvětlená latrína. Západně od refektáře byla kuchyň, ve které se střídali mniši. Jejich týdenní služba obnášela jak službu v kuchyni a předčítání v refektáři, tak mytí nohou spolubratřím na začátku a na konci týdne.

Západní křídlo klauzury tvořilo cellarium, tedy zásobárna potravin a nápojů. Na západní křídlo přiléhala hovorna. Přiléhala i k jižní lodi a byla tak vstupem do klauzury, kde se setkávali mniši s laiky. Bylo to místo pro rituál „*mandata*“, kde myli mniši návštěvníkům nohy. Jednalo se o projev pokory a křesťanské lásky k bližnímu.

121 Tamtéž, s. 40.

122 FOLTÝN, s. 89.

123 Tamtéž, s. 91.

124 Tamtéž, s. 93.

125 Tamtéž, s. 98.

V klášterním komplexu se nacházelo mnoho dalších budov. Budovy pivovaru a pekárny. Dále to byly budovy pro vzácné hosty, škola a obydlí představeného školy. Škola vychovávala obláty, kteří se jinak pohybovali mezi ostatními členy konventu.¹²⁶ V 15 letech odcházeli obláti do noviciátu, kde se připravovali na řeholní život. Opat měl také svou vlastní kuchyni, zásobárnu jídla, lázně a stáje.

Nedaleko opatství se nacházela klidová zóna, ve které bylo 16 záhonů s bylinami. Vedle byly budovy nemocnice, sklad léků, nebo titulář, kde mniši pečovali o chudé.

Významným místem v klášteře byl hřbitov. Byl umístěn v ovocné zahradě a ve středu se tyčil kříž. Nejceněnějšími pohřebními místy ovšem byla místa na východě v konventním kostele, nebo v klášterním ambitu, případně v každé sakrální stavbě kláštera.

Klášter byl provozně a hospodářsky samostatný. Vyskytovali se v něm specialisté na řemesla i zemědělství, živočišnou i rostlinnou výrobu i laické pracovní síly. Stavby byly postaveny tak, aby se vše potřebné nacházelo v jejich obvodu; a aby mniši nemuseli vycházet ven.¹²⁷

Vedle přídomeku benediktinka, můžeme Hildegardu označit i jako teoložku. Díky svým dílům patří Hildegarda z Bingenu mezi nejznámější spisovatelky a teoložky křesťanství do šestnáctého století. Stojí na stupni s velkými teologickými mysliteli své doby. Ve svých rozsáhlých a mnohostranných dílech se zabývá hlavně autentickým výkladem Písma svatého. Cílem jejích děl a působení je přivést člověka na cestu ke spáse.

V Hildegardině teologickém celistvém konceptu stojí ve středu zájmu vztah mezi Bohem, člověkem a světem. Člověka Hildegarda definuje jako tvora Božího, který je součástí stvoření, a proto je jádro jeho myšlení i jednání stvořené Bohem. Každého jednotlivce tedy podněcuje, aby vnímal svou zodpovědnost před Bohem ve svém konkrétním životě, myšlení a jednání.¹²⁸

V díle „*Liber Scivias*“ se Hildegarda pokusila popsat pojetí Otce, Syna a Ducha

126 FOLTÝN, s. 102.

127 Tamtéž, s. 108.

128 HÜLSHÖRSTER, s. 7.

svatého. Napsala, že tyto tři osoby právě trojjednosti Boží žijí neoddělitelně v majestátu Božství. Bůh se nachází ve všech třech osobách ale zároveň v každé jediné. Vysvětluje, že Otec není bez Syna ani Syn bez Otce ani Otec a Syn bez Ducha svatého a ani svatý Duch bez Otce a Syna. Neboť tyto tři osoby jsou neoddělitelné v jednotě Božství.¹²⁹ V díle „*Liber Scivias*“ dále popisuje dvacet šest obrazů, které znázorňují její vidění, představující tajemství Boží, svět andělů, Boha, stvoření člověka, kosmickou katastrofu, vykoupení a spasení.¹³⁰

V díle „*Liber Divinorum Operum*“ popsala Hildegarda člověka jako tvora, který stojí za budováním světa, jelikož je mocnější než jiná stvoření, a to především díky síle jeho duše. Díky lidské vzpřímené postavě, kdy hlava směřuje nahoru a nohy dolů, může člověk pohybovat všemi zemskými živly. Člověk se také projevuje skrze svá díla, která vznikají na základě síly jeho nitra. Člověk je schopný překonat své tělo a pohnout se svým srdcem, aby do jeho těla mohla proniknout síla duše, která mu dává sílu a ovlivňuje celý svět.¹³¹

Jelikož byla Hildegarda uznávaná žena, mohla si dovolit nezávislý výklad Bible. Například její interpretace Genesis, kde je uvedeno, že Eva byla stvořena jako druhá, interpretuje jako přednost ženy. Hildegarda často vedla dialogy s Biblí i se samotným Bohem. To, že k Hildegardě promluvil Bůh, se dozvídáme například ze zprávy, kdy Bůh Hildegardě v jejich čtyřiceti třech letech řekl, aby sepsala, co vidí. „*Křehký člověče, popeli z popela, prachu z prachu, řekni a napiš, co vidíš!*“¹³²

Hildegarda se nemusela bát projevit vlastní názory a pohledy. Tato chytrá žena totiž dobře zhodnotila své šance a hranice v tehdejší mužské společnosti. Byla dobrým stratégem, taktikem i politikem. Nebyla to ale revolucionářka. Respektovala pravidla tehdejší doby, ale nenechala se jimi nijak pokřivit.

129 HÜLSHÖRSTER, s. 7.

130 SCHÄFER, s. 27.

131 HÜLSHÖRSTER, s. 7.

132 SCHÄFER, s. 29

5.1. Klášter Disibodenberg

Hildegarda působila za svůj život ve třech kláštorech. Prvním z nich byl klášter Disibodenberg. Ten byl založen mohučským biskupem Willigisem na přelomu 10. a 11. století. Klášter byl původně augustiniánský a až začátkem dvanáctého století se díky mohučskému biskupovi Ruthardovi přeměnil na klášter benediktinský.¹³³ Jméno nese podle mnicha, svatého Disiboda, což byl irofranký poutník, který žil v sedmém století. Hildegarda sepsala jeho podrobný životopis. Na tichém místě, na kopci mezi Bad Kreuznachem a Alzey, založil svatý Disibod malý klášter a dal tak základ pozdějšímu velkému klášteru Disibodenberg.¹³⁴

Benediktinský klášter měl mužskou i ženskou klauzuru. Ženská klauzura vznikla později, roku 1106.¹³⁵ Klauzuru tvořila obytná místnost, modlitebna a zahrada. Benediktinský řád nebyl tak přísný a tak v klauzuře neplatil zákaz mlčení. Ženskou část kláštera nechala zřídit rodina hraběte ze Sponheimu, jejichž dcera Jutta ze Sponheimu později vedla klášter. Klášter vysvětil biskup Otto Bamberský. Po Juttě ze Sponheimu, od roku 1136, vedla ženskou část kláštera Hildegarda.

Hildegarda přišla do kláštera 1. listopadu 1112.¹³⁶ V ženské klášterní cele žila přísným církevním životem podle pravidel svatého Benedikta dlouhých čtyřicet let. Sestrám se v klášteře dostalo potřebného vzdělání, především čtení, psaní a zpěvu. Hildegardina učitelka Jutta ze Sponheimu kladla při výuce důraz na znalost Písma svatého. Hildegardu ale naučila i mnoho praktických věcí, především znalostem přírody. Byla velká znalkyně rostlin a bylin. V klášteře se Hildegarda potkala s mnichy Volmarem a Wibertem z Gemloux, kteří ji pomáhali se psaním jejích děl, a s jeptiškou Richardis ze Stade, Hildegardinou nejlepší přítelkyní.

V klášteře Disibodenberg vzniklo Hildegardino první dílo „*Liber Scivias*“. Vydání tohoto díla jí přineslo slávu. Hildegarda se během svého pobytu na Disibodenbergu stala známou osobností. Papež Evžen III. potvrdil její věštecký dar a projevil jí uznání. Pro Hildegardino okolí to byl konečně důkaz její výjimečnosti a i

¹³³ EMBACH, s. 11

¹³⁴ SCHÄFER, s. 23

¹³⁵ EMBACH, s. 12

¹³⁶ HÜLSHÖRSTER, s. 3.

díky tomu se dostal klášter Disibodenberg více do povědomí. Do kláštera se začalo vydávat mnoho lidí pro radu nebo pro pomoc s nemocí. Mnoho lidí začalo Hildegardě ze stejného důvodu psát dopisy. Hildegarda ale brzy dostala nutkání k založení vlastního kláštera. Klášter se tak stal poutním místem.

Hildegarda převzala po Juttě vedení ženské klauzury roku 1136 a svůj úřad vykonávala v klášteře Disibodenberg velmi dobře.¹³⁷ Byla plná lásky, ale na druhou stranu dokázala udržet přísný řád a sestry v krajním případě i potrestat. Během Hildegardina působení na postu abatyše propukl spor mezi papežem a císařem, což vedlo ke zmatkům v církvi a ke zvolení nových vzdoropapežů. Hildegarda se k této problematice vyjádřila a podpořila právoplatného papeže. Toto rozhodnutí chtělo velkou dávku odvahy, jelikož Hildegardin klášter spadal pod mohučské arcibiskupství a místní arcibiskup podporoval vzdoropapeže.¹³⁸

Roku 1259 přešel klášter do rukou cisterciáků. Roku 1504 byl klášter zničen kvůli válce o falcké dědictví.¹³⁹ V osmnáctém století byl klášter využíván na kámen a dnes z něj zbyly už jen ruiny. Dodnes je na místě kaple svaté Hildegardy. Potencionální návštěvníci mohou tuto památku vidět v obci Odernheim am Glan a kraji Bad Kreuznach.

5.2. Klášter Rupertsberg u Bingenu

Hildegarda získala pozemek na Rupertově vrchu u Bingenu a vystavěla tam, navzdory vůli svého opata, společně se sestrami klášter podle jejich představ. Klášter vznikl nad hrobem svatého Ruperta a nacházel se kousek od Bingenu, na levé straně vyústění řeky Náhy do Rýna, asi 30 kilometrů od Disibodenbergu. Hildegarda vyvedla své sestry do pustiny, podobně jako tomu bylo u mnichů ze Cîteaux či Fountains. Založení kláštera a nastěhování jeptišek se uskutečnilo mezi léty 1147 až 1150.¹⁴⁰ Roku 1150 odešla Hildegarda s 20 jeptiškami do nově vzniklého kláštera.¹⁴¹ Z listiny mohučského arcibiskupa Jindřicha, kterou vydal 15. 2. 1152, vychází, že klášterní kaple

¹³⁷ EMBACH, s. 15

¹³⁸ HILDEGARDA Z BINGENU, s. 94.

¹³⁹ EMBACH, s. 17

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 22

¹⁴¹ Tamtéž, s. 25.

byla vysvěcena 1.5.1151.¹⁴²

Hildegarda dokázala získat pozemky, vytvořit stavební plány a sehnat finance na uskutečnění nového kláštera. Z počátku žily jeptišky z darů. Mohučský arcibiskup jim věnoval mlýn. Jeptišky pracovaly na polích, ze kterých vytvořily pole a zahrady. Dlouhou dobu musely docházet pro vodu. Až po letech bylo do kláštera zavedeno vodovodní potrubí. Mnohé jeptišky nevydržely tvrdou práci v prvních letech a tak utekly do jiné již zaopatřené klášterní komunity.¹⁴³

Hildegarda považovala za nutnost přestěhovat se do nového kláštera, jelikož ženská část kláštera na Disibodenbergu byla pro ni a její sestry již nedostačující. Nárůst poutníků i sester nastal po tom, co papež oficiálně potvrdil a podpořil Hildegardiny vize a dílo.

Nejen, že byl klášter Rupertsberg větší, ale měl i lepší polohu. Ležel na rýnské ose, která umožňovala dobré spojení s církevním i světským světem. Osa spojovala cesty mezi kolínským, mohučským a trevírským biskupstvím, tudíž mohla abatyše lépe navazovat kontakty s tamějšími církevními hodnostáři.¹⁴⁴

V neposlední řadě byly důvodem založení nového kláštera Hildegardiny vize, ve kterých ji Bůh neustále podněcoval k založení nového kláštera. Hildegarda si byla vědoma jistých úskalí, a tak chvíli nad tímto krokem váhala. Poté onemocněla, a to brala jako Boží trest, za to, že v sobě své plány dlouho potlačovala. Když začala své plány o založení nového kláštera realizovat, uzdravila se.

O klášter probíhal spor mezi Hildegardou a Kunem, opatem z Disibodenbergu. Opat nechtěl, aby Hildegarda odešla, jelikož její sláva a s tím spojený příval poutníků poskytoval klášteru dobrou finanční podporu. Hildegarda v tomto „*boji*“ zvítězila, a to i díky matce jeptišky Richardis, markraběnce Richardis ze Stade, která se přimluvila u mohučského arcibiskupa Jindřicha. Ten se postavil na její stranu a roku 1150 se Hildegarda s jeptiškami přestěhovala. Jak již bylo v práci zmíněno, Hildegarda dokázala uplatnit své dobré kontakty a obdržela listiny, které zaručovaly klášteru jeho nezávislost.

142 Tamtéž, s. 24.

143 HORST, s. 60.

144 EMBACH, s. 22

Vztahy s opatem na Disibodenbergu byly dlouhou dobu napjaté. Až roku 1158 se situace uklidnila. 22. 5. 1158 byly mohučským arcibiskupem Arnoldem ze Selenhofenu vydány dvě, pro klášter důležité, listiny. Jednalo se o Vlastnickou listinu, která potvrdila klášterní majetek. Všechny dary, především od falckého markraběte Hermanna ze Stahlecku a jeho ženy Gertrudy z Bingenu, byly schváleny a tím byl klášter hospodářsky zajištěn. Druhou listinou byla Ústavní listina, která potvrzovala právní status založení a pravidla vztahu k mateřskému klášteru na Disibodenbergu. Rupertsberg tak byl materiálně naprosto samostatný.¹⁴⁵ Hildegarda získala i právo na svobodnou volbu abatyše. Klášteru Disibodenberg zůstalo jen právo pečovat o dceřiný klášter Rupertsberg.

Další problém řeší Hildegarda po smrti svého pomocníka, mnicha Volmara. Požaduje dalšího mnicha z Disibodenbergu, který přijde na Rupertsberg a bude jí pomáhat se psaním děl. Opat kláštera na Disibodenbergu je ale proti. Hildegarda se tedy obrací na papeže Alexandra III. s prosbou o přidělení pomocníka.

Další ochranná listina ke klášteru Rupertsberg byla vydána 18. 4. 1163. Hildegarda osobně navštíví císaře Fridricha Barbarossu během své návštěvy Mohuče. Také si s ním vymění pár dopisů. Císař vydal ochrannou listinu, která potvrdila již předešlou listinu mohučského arcibiskupa a navíc osvobozovala klášter od daní. Další Ochranná listina byla vydána ve stejném roce nevlastním bratrem císaře, falckým hrabětem Konrádem. Šlo o potvrzení statků patřící ke klášteru Rupertsberg ve Falci a zajišťovala privilegia kláštera i po smrti Hildegardy.¹⁴⁶ Originály listin se dnes nachází v muzeu v Koblenzi.

Nový klášter Rupertsberg byl prostornější. Bylo v něm místo pro padesát řeholnic, vážené hosty a zaměstnance. Na tu dobu se jednalo o neobvykle velký ženský klášter.¹⁴⁷ Vedle církevních budov a běžných klášterních místností, jako byl refektář a dormitář, byly zřízeny i další části. V klášteře se nacházela lékárna, špitální místnost, dílny, prádelny, kuchyně, zásobárny, sklepy, pekárna, lisovna révy, vodovody pitné a užitkové vody, umývárny, zahrady, hřbitov a místnosti pro ubytování služebnictva. Sestry trávily hodně času v knihovně a písárně, ve které napsala Hildegarda mnoho

¹⁴⁵ EMBACH, s. 25

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 27

¹⁴⁷ HORST, s. 166.

svých děl.¹⁴⁸

Hildegardina pravidla v klášteře byla trochu uvolněnější než okolních ženských klášterech. Abatyše zavedla nový zvyk v oblékání během svátků. Jeptišky nosily místo černé kutny, bílé, zlatem zdobené hedvábné závoje. K tomu měly volně rozpuštěné vlasy, na nichž nosily věnce protkané zlatem. Jejich ruce zdobily zlaté prsteny. Tyto odlišnosti byly okolím kritizovány a pohoršily abatyše z okolních klášterů. Hildegarda to však zdůvodňovala tím, že sestry nosí šaty na „*Boží zakázku*“. Jejich ošacení mělo značit „*sňatek s Kristem*“.¹⁴⁹ Další zajímavostí je, že do kláštera na Rupertsbergu přijímala Hildegarda pouze ženy z váženého nebo šlechtického rodu.¹⁵⁰

Hildegarda jako abatyše v novém klášteře Rupertsberg musela plnit nové povinnosti, jelikož měla zodpovědnost za celý klášter. Měla za úkol řídit modlitby a služby Boží, kontrolovat jeptišky a radit jim, řídit zaměstnance, spravovat rozdělování zásob potravin a oblečení, přijímat návštěvy, řešit právní otázky a dohlížet na práci na půdě kláštera. Začátky na Rupertsbergu nebyly jednoduché. Hildegarda se musela potýkat s problémy spojené s mateřským klášteřem na Disibodenbergu a s odchodem některých jeptišek. Vše ale vyřešila a překonala a k tomu všemu ještě stihla napsat knihy, skládat hudbu a korespondovat si s lidmi.

Po smrti Hildegardy se stala abatyší na Rupertsbergu řeholnice Aldeheida a ve svém úřadu působila až do své smrti, do roku 1210. O další abatyši rozhodl arcibiskup Siegfried II. z Eppesteinu. Stala se jí abatyše Alžběta, která zemřela v roce 1235. Sestra abatyše Alžběty, převorka Anežka, byla současně Alžbětina zástupkyně. Ve svém úřadě pečovala i o novicky. Císaři věrný Siegfried II. z Eppesteinu, který byl zvolen v roce 1200 arcibiskupem, v roce 1212 korunuje Fridricha II. Hohenstaufského německým králem. Následuje období politických nepokojů a mohučský dóm je téměř zničen. Dóm ovšem zrenovuje nástupce Siegfrieda II., Siegfried III. z Eppsteinu, který je arcibiskupem v letech 1230 až 1249. Roku 1632 byl klášter během třicetileté války nadobro zničen Švédy. Jeptišky se přestěhovaly do kláštera v Eibingenu. Na ruinách

148 SCHÄFER, s. 41.

149 HORST, s. 66.

150 EMBACH, s. 28

kláštera bylo postaveno stavení a zbytky budov kláštera zmizely.¹⁵¹¹⁵²

5.3. Klášter v Eibingenu

Klášter v Eibingenu je druhým klášteřem, který Hildegarda založila. Důvod vzniku dalšího kláštera byl totožný s důvodem vzniku kláštera Rupertsberg. Hildegardina sláva se postarala o stálý přísun sester na Rupertsberg a tak byl pro všechny brzy klášter malý. Dalším důvodem bylo i to, že Hildegarda chtěla uvést do duchovního života i neurozené ženy.

Hildegarda zakoupila opuštěný klášter v Eibingenu, který se dnes nachází ve městě Eibingen, v okrese Rüdeseheim na pravém břehu Rýna. Původně augustiniánský klášter byl zničen císařskými vojsky. Roku 1148 klášter opětovně zřídila šlechtična Marka z Rüdeseheimu, ovšem o osmnáct let později ho, kvůli neustálým sporům s mnichy, opustila.¹⁵³ Hildegarda nechala konvent znovu vystavět. Ujasnila si s mnichy vlastnické vztahy a klášter zrenovovala. Roku 1165 se do kláštera nastěhovalo 30 benediktinek a proběhlo slavnostní otevření kláštera. Hildegarda se tak stala abatyší již druhého samostatného kláštera.

O svůj nový klášter se zajímala a pravidelně ho navštěvovala. Dvakrát v týdnu cestovala přes Nekar a rozbouřený Rýn, aby navštívila svých třicet sester v Eibingenu.¹⁵⁴

K cestování přes Rýn se váže vyprávění o léčebných schopnostech svaté Hildegardy. Při cestě z Rupertsbergu do Eibingenu údajně potkala na loďce ženu se slepým chlapcem. Žena Hildegardu žádala, zdali by mohla přiložit na chlapce své, a tak mu navrátila zrak. Hildegarda nabrala do dlaně vodu z rozbouřeného Rýna, jak ji Bůh radil. Poté s ní pokropila oči chlapce a prosila Boha o milost a pomoc. Mnich Theoderich zmínil ve Vita tento příběh, který skončil uzdravením chlapce.¹⁵⁵

V důsledku zničení kláštera v Rupertsbergu během třicetileté války byly převezeny ostatky Hildegardy do kláštera v Eibingenu. Klášter v Eibingenu ale začal

151 Tamtéž, s. 29

152 Příloha č. 8.

153 EMBACH, s. 30

154 HORST, s. 166.

155 Tamtéž, s. 168.

pomalu chátrat, a tak byl později stržen.

Dokumentace prvotní podoby kláštera se nedochovala. Je známa pouze podoba pozdního barokního kláštera v Eibingenu. Ten měl čtyři křídla, která obklopovala stromy porostlou zahradu. Hlavní loď klášterního kostela zdobila vysoká úzká okna, která sahala až do poloviny pravého bočního křídla.¹⁵⁶

V průběhu dalších let byl klášter obnoven, ovšem postihla ho další tragédie. V roce 1802 proběhla sekularizace. Klášter byl rozpuštěn a veškerý majetek byl zabaven. Z kláštera se stal sklad zbraní. Počátkem dvacátého století klášter zachvátil požár. Po něm už byl obnoven pouze kostel. V roce 1831 se z klášterního kostela stal farní kostel v Eibingenu. V hlavním oltáři tohoto kláštera je dnes uložena skříňka, pořízená opatstvím v Maria Laach, ve které jsou relikvie svaté Hildegardy.¹⁵⁷

Znovuzaložení kláštera přišlo mezi léty 1900 až 1904, kdy nad starým opatstvím vznikl z popudu knížete Karla z Löwensteina nový klášter.¹⁵⁸ V roce 1904 se do nově vybudovaného kláštera v obci Rüdesheim vysoko nad Rýnem nastěhovalo dvanáct sester. Jeptišky přesídlily do kláštera v Eibingenu z opatství svatého Gabriela v Praze. Klášter byl potvrzen jako plnoprávné opatství se všemi právy a privilegii bývalých klášterů svaté Hildegardy. Klášter tedy nespadal pod místního biskupa, nýbrž bezprostředně pod Svatý stolec v Římě.¹⁵⁹

Hlavním úkolem nového konventu opatství svaté Hildegardy bylo prozkoumat dědictví Hildegardy a opatrovat její život a dílo jako nadčasové aktuální poselství. Sestry chtěly Hildegardino dílo přepřelovat a předat ho lidem.

Arcibiskup z Freiburgu Robert Zollitsch napsal o Hildegardě a klášteře v Eibingenu. Potvrdil, že svatořečením Hildegardy jí byla projevena velká úcta. Významná úcta svaté Hildegardě v současné době patří nejen v opatství svaté Hildegardy a u benediktinů, ale také v biskupství mohučském, trevírském a limburgském. Zvláště důležitý je podle arcibiskupa klášter v Eibingenu, který je důležitým poutním místem a centrem svaté Hildegardy v Německu.¹⁶⁰

156 Tamtéž, s. 167.

157 HORST, s. 167.

158 Příloha č. 2.

159 Příloha č. 9.

160 HÜLSHÖRSTER, s. 3.

6. Hildegarda jako spisovatelka

Svatá Hildegarda byla významnou univerzální učenkyní, která po sobě zanechala rozsáhlá a mnohostranná díla. Hildegarda byla stejně tak řeholnicí, jako vědkyní, teoložkou, filozofkou, hudebnicí a básnířkou, lékařkou a přírodní léčitelkou. Veškeré její dílo cílilo na to, aby u lidí podnítila vztah k Bohu a přivedla je k životu ve víře.

Hildegarda byla velmi všestranná. V dílech zaznamenala své vize, básně, drama, hudební skladby, lékařské poznatky i politické a morální problémy. Vyjadřovala se i k problematice náboženství, intelektuálního i kulturního života. Originály jejích knih jsou dnes uloženy v bingenském klášteře.

Mezi Hildegardina nejdůležitější díla patří díla přírodovědná i teologická. Hildegarda sepsala krátký výklad Řehole svatého Benedikta i životopisy svatého Ruperta, vévody z Bingen a svatého Disiboda. Vedle toho se věnovala návrhu reformy abecedy a transkripce němčiny a latiny, kterou shrnula v díle „*Ignota lingua*“ neboli „*Neznámý jazyk*“ a vydala ji i se slovníkem. Jak již bylo zmíněno, svá díla nepsala sama, ale diktovala je svým sekretářům. Prvním z nich byl mnich Volmar, druhým mnich Gottfried z Disibodenbergu a poté mnich Guibert z Gembloux. Její dílo je vědecké i mystické zároveň a navíc je prolnuto poezií.

Hildegarda viděla nejen do nitra lidí, nýbrž pozorovala i přírodu, ve které nacházela soulad a účelnost a zabývala se chorobami lidí i zvířat. Zabývala se přírodovědou, fyzikou i lékařstvím. Hildegardu můžeme díky jejímu umu nazvat „*renesanční ženou středověku*“.

Co se týče přírodovědných děl, tak se Hildegarda zaměřovala především na bylinnou léčbu. V klášterní zahradě pěstovala nejrůznější bylinky, které doporučovala téměř na všechno, například na slabost nebo na pomoc pro zdárné početí. Recept na tento problém spočíval ve šťávě z kapradí, která měla pomoci otevřít působení nepomíjivých sil, které vyvolaly nový život. Hildegarda ovšem tvrdila „*Není-li to Boží vůle, aby se člověk uzdravil, pak byliny nemají žádný účinek.*“¹⁶¹

161 KOCH, s. 29.

Kláštéry byly ve středověku léčebnými a ošetřujícími centry. Hildegarda se naučila léčit na Disibodenbergu, kde získala rozsáhlé znalosti v oblasti ošetřování nemocných a v přírodní a rostlinné léčivé vědě. Problematiku lidského zdraví a vyléčení viděla Hildegarda ve spojení problémů souvisejících s Bohem a okolním světem. Člověk podle Hildegardy onemocní tehdy, když vypadne ze svého původního harmonického vztahu k Bohu a ke svému okolí. Smysluplný, hodnotný a umírněný směr života je proto tou nejlepší prevencí před nemocemi těla i duše.¹⁶²

Hildegarda byla zastáncem názoru, že Bůh vše stvořil pro dobro, a že vše bylo do světa vloženo k užitku Božích dětí. Hildegarda napsala dvě přírodovědné knihy o léčebných vlastnostech v přírodě. U přírodovědných knih nebyla Hildegardě předlohou její vidění, nýbrž její vlastní pozorování s náboženskou filozofií.

V díle „*Causae et curae*“ neboli „*Příčiny a léčba nemocí*“, které Hildegarda sepsala mezi léty 1150 až 1158, předvedla své výborné znalosti medicíny. Hildegarda v tomto díle popsala velké množství nemocí společně s jejich příčinami a příznaky. Následně čtenáře odkázala na vhodnou léčbu dané nemoci pomocí přírodních léků. Mimořádnou hodnotu mají rady, jak nemocím předcházet. Hildegarda v díle projevuje velkou snahu přivést člověka ke zdravému a umírněnému životnímu stylu.

V díle „*Causa et curae*“ Hildegarda popsala příčinu lidské únavy a apatie. Když je tělo člověka dlouho bez nějaké činnosti, duše člověka se potom přirozeně pozastaví. Člověk se prý izoluje, stáhne, jako kdyby spal. A tak je duše občas v mlčenlivém klidu, dokud není tělo utlačováno nějakou ostudou nebo strachem. Potom se mu vrátí jeho běh a síly a probudí se a potom je onen člověk, jako znovuzrozený a má novou podstatu bytí.¹⁶³

Další přírodovědné dílo sepsané ve stejných letech jako dílo předchozí se nazývá „*Physica*“ neboli „*Přírodní nauka*“. V tomto díle jsou v devíti kapitolách popsány síly přírody a jejich působení na zdraví a nemoci lidí. Hildegarda rozebrala sílu bylin, stromů, zemských živlů, drahokamů a kovů. Zmiňuje i zvířata a člení je na ryby, ptáky, suchozemská zvířata a plazy. U každé věci, rostliny, nebo živočicha vždy Hildegarda odkáže na neviditelnou skutečnost určité viditelné věci. Hildegarda v díle popisuje, že

¹⁶² HÜLSHÖRSTER, s. 10.

¹⁶³ Tamtéž.

lidská povaha a charakter je dán energií země. Země se podle ní projevuje prostřednictvím užitečných rostlin, které poukazují na vztah duchovního bytí člověka. Neužitečné rostliny vykazují negativní a ďábelské znaky.

Další oblastí, kde Hildegarda působila, je oblast hudby. Hudba znamenala pro Hildegardu znovuzískání původní radosti a krás ráje. Napsala a složila cyklus sedmdesáti sedmi písní. Jednalo se o sbírku církevní hudby k uctívání Boha. V hudbě spatřovala symfonii harmonie nebeských zjevení. Její hudba byla pro danou dobu atypická. Byla volnější a tvořivější než gregoriánský chorál. Vytvořila hymny a sekvence na počest svatých, Panny Marie, Jana Křtitele, nebo svatého Ducha. V písních opěvovala lásku Boží a Boha samotného. Texty měly velkou duchovní hloubku.

Hildegarda patří mezi první skladatelku i skladatele vůbec, jejíž životopis byl sepsán. Mezi léty 1151 až 1170 pracovala tato nadaná žena na díle „*Symphoniae*“ neboli „*Písně*“. Kniha písní obsahuje cyklus písní, které Hildegarda sama zkomponovala a zbásnila a některé jsou dnes hudebně zrekonstruovány. Dalším Hildegardiným výkonem bylo vytvoření duchovní operety „*Ordo Vitum*“, která byla poprvé uvedena ke slavnostnímu otevření klášterního kostela na Rupertsbergu.¹⁶⁴

Hildegardino muzikální dílo představuje velký uzavřený muzikální celek středověku. Zpěvy byly složeny hlavně pro účely bohoslužeb a liturgie. Texty písní pojednávají o centrálních tématech Hildegardiných děl, a to v básnické podobě a jsou tak krátkým souhrnem její celkové teologické a duchovní práce. „*O líbezná větvi, vykvetlá z kořene Jessy. Jak velká je to síla, že Bůh kouká na tu nejkrásnější dceru, jako orel na Slunce. Ten nejvyšší otec dává pozor na čistotu panny, ve které své slovo chce nechat přijmout její tělo.*“¹⁶⁵

Podle Hildegardy je harmonie a chvalořečení důležité pro člověka i život církve. Sama byla proti zavádění mlčení do kostelů. Naopak byla zastánkyní velkoleposti románského umění a gregoriánského chorálu. Hildegarda ve svých písních opěvuje tajemství Boží, stvoření světa, tajuplnost vtělení i div celého vesmíru. Vše píše novým obrazným jazykem. Její skladby jsou položeny na základech gregoriánského chorálu, který představuje nejstarší křesťanskou tradici. Chorál ale uchopuje vlastním způsobem,

164 SANTA LUCIA, s. 102.

165 HÜLSHÖRSTER, s. 12.

upravuje ho a posouvá ho dále. Pro Hildegardu je duše člověka symfonická, stejně tak jako celý vesmír, který je prý od prapočátku muzikální.

V díle „*Epistolae*“ popisuje Hildegarda tělo jako roucho duše. Duše zpívá společně s Bohem. Člověk při naslouchání písním často hluboce dýchá a povzdychává, jelikož tak podvědomě vzpomíná na původní nebeskou harmonii. Duše je vyplněna harmonií a symfoniálností.¹⁶⁶

Hudba byla pro Hildegardu nedílnou součástí duchovního života. V díle „*Liber Scivias*“ píše, že hudba neboli chvalořečný jásot, který zní v jednoduchosti a prostoduchosti jednotnosti a lásky, vede věřící ke shodě. Zpěvem podle Hildegardy lidé projevují svou srdceryvnou touhu po nebeské odměně. Hudba je podle Hildegardy plná lásky ke všem a dává i tomu nejvyššímu králi polibek míru.¹⁶⁷

6.1. Teologická díla

6.1.1. Liber Scivias

Dílo „*Liber Scivias*“ neboli „*Poznej cesty Páně*“ bylo Hildegardiným prvním dílem, které sepsala mezi léty 1141 a 1151.¹⁶⁸ Jednalo se o třídílné vizionářské dílo s teologickým obsahem. V Hildegardině prvním vizionářském díle, skrze které se proslavila již během svého života, jde jednak o cesty Boha k lidem během stvoření světa, vysvobození z otroctví a jindy v průběhu našich dějin. Na druhou stranu jde o cesty lidí k Bohu. „*Scivias je věrouka, spojující co nejtěsněji svět a člověka s obrazem Božím.*“¹⁶⁹ Dílo obsahuje celkem dvacet šest vidění.¹⁷⁰ Hildegarda popsala, co všechno potřebuje duše znát, aby dosáhla spasení. Píše o svých názorech na hřích, ctnosti, slabosti, dílo svatého Ducha, význam Boží trojice, svátosti, Kristovo umučení, vzkříšení a vstup na nebesa. Dále do díla zahrnuje i své písně.¹⁷¹

Hildegarda zapisuje své vize přesně tak, jak to slyšela od Boha. „*Neučené formou, ale učené a pravdivé obsahem.*“¹⁷² „*To, co píš, je to, co vidím a slyším*

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Příloha č. 1.

¹⁶⁹ SCHÄFER, s. 27.

¹⁷⁰ SANTA LUCIA, s. 100.

¹⁷¹ EMBACH, s. 42.

¹⁷² SCHÄFER, s. 27.

*při svých viděních. Netvořím jiná slova než ta, která slyším, a zaznamenávám je v nevypulírované latině, tak jak je slyším ve svém vidění, protože při těchto viděních mě nikdo neučí, abych psala, jako píší filozofové. A slova z těchto vidění nejsou jako slova pronášená ústy mnohých, ale jako mihotající se plamen nebo obláček plující po jasné obloze.*¹⁷³

Hildegarda často upozorňuje na vlastní nevzdělanost a nízkou úroveň latiny. I přesto je ale dílo obdivuhodné a obsahuje monumentální obrazy poetiky, biblické citáty a alegorie. V díle Scivias projevila na danou dobu velmi originální názory. Lásku Boha k lidem popisuje jako ženskou, něžnou a pečující lásku a tvůrčí sílu. Dílo Scivias ji proslavilo a přispělo k příchodu podporovatelů a nových příslušnic kláštera.

Původní rukopis „*Liber Scivias*“ je zachován v knihovně ve Wiesbadenu a obsahuje třicet pět miniatur Hildegardiných vidění. Jedná se o velmi rozsáhlé dílo s encyklopedickými poznatky z dvanáctého století i teologickou problematiku.

6.1.2. Liber Vitae Meritorum

Dalším hlavním literárním dílem svaté Hildegardy je „*Kniha o životních zásluhách*“, latinsky „*Liber Vitae Meritorum*“. Hildegarda na tomto díle pracovala mezi léty 1158 a 1163. Jedná se o drama psané formou dialogů mezi třiceti pěti neřestmi a ctnostmi, které řeší neoddělitelný vztah mezi vesmírem, příběhem spasení a slušným jednáním lidí. Hildegarda poukazuje na morálku lidí a píše, že rozhodnutí lidí jsou součástí vesmírného střetu mezi dobrem a zlem.

6.1.3. Liber Divinorum Operum

Knihu „*Liber divinorum operum*“ neboli „*Knihu o díle Božím*“ sepsala Hildegarda mezi léty 1163 a 1170.¹⁷⁴ V tomto díle představuje Hildegarda pohled na člověka a na svět. Dílo obsahuje deset vidění, která představují historii světa, od jeho stvoření až po apokalypsu. V díle se mimo jiné zabývá postavením člověka a jeho vztahem k přírodě. Dále stanovuje vztah mezi Bohem, světem a člověkem. V díle jsou

173 SANTA LUCIA, s. 99.

174 Příloha č. 3.

opět shrnuta všechna Hildegardina hlavní témata a prosby.

6.2. Epistolae – dopisy

Asi nejdůležitějším dílem pro historiky jsou „Dopisy“, latinsky „*Epistolae*“, které vznikly mezi léty 1147 a 1179. Tato sbírka korespondence obsahuje tři sta devadesát dopisů svaté Hildegardy s jejími známými i neznámými, významnými i méně významnými osobnostmi dané doby. Dopisy obsahují jak osobní korespondenci, tak všeobecně platná poselství. Svatá Hildegarda si dopisovala s papeži, císaři, biskupy i preláty. Konkrétně například s papežem Evženem III., s císařem Konrádem i s jeho synovcem a nástupcem Fridrichem Barbarossou nebo s autoritou doby, svatým Bernardem z Clairvaux.

Hildegarda se z dopisů jeví jako bystrá svědkyně tehdejšího dění a nabádá světské i duchovní veřejné činitele k opravdovým prorockým posláním. Hildegarda chtěla lidi přivést na cestu ke spáse. Její učení o Bohu, světu a člověku je ve filozoficko-teologickém kontextu dvanáctého století dnes těžko pochopitelné a zpřístupnitelné. Některými dopisy se v práci budu podrobněji zabývat.

7. Hildegarda jako významná středověká žena

V raném středověku nebyla rovnost lidí, mužů a žen.¹⁷⁵ Hranice mezi jednotlivými vrstvami se ale daly překonat. Dělbá práce byla genderově specifická. Ženy působily v domácím hospodářství jako selky, řemeslnice, ale i v náročnějších pracích jako byla porážka zvířat, nebo vaření piva.¹⁷⁶ Ženy měly jen málo alternativ k manželství. Část žen působila v klášteře. I přes větší počet mužů v řeholním stavu se dá říci, že řeholní stav byl téměř jedinou genderově vyváženou profesí.

Ve středověkém městě neměly ženy téměř žádnou politickou moc. Podílely se na právech svých mužů, ale nebyly politicky odpovědné.¹⁷⁷ Politicko-administrativní činnost provozovalo jen velmi málo žen.

Některé ženy toužily po moci a některé upřednostňovaly péči o druhé. Ženě byly často připisovány magické síly. Patřily mezi ně emocionální zbožnost, vizionářská schopnost nebo mystické ponoření. Všechny tyto schopnosti prokazovala učená a rozumově střízlivá Hildegarda z Bingen.¹⁷⁸

Samostatně žijícím ženám, většinou vdovám, bylo často přikázáno odejít do kláštera. Od žen se očekávaly bezchybné mravy, naopak mužům bylo mnoho tolerováno. V 10. a 11. století tak byla žena často nucena k odchodu do kláštera. vzdala se své svobody, za což jí byla zajištěna ochrana duchovní vrchnosti.¹⁷⁹

Pod ochranou duchovních, tzv. „*censuál*“, byli osobně svobodní lidé, kteří sami vstoupili do poddanského vztahu vůči církevní vrchnosti. Obdobně se mohlo jednat o nesvobodné lidi, které vrchnost propustila z poddanství a poté je darovala církvi. „*Censuálové*“ platili daň za klášterní ochranu, osvobození od roboty a za služby pro vrchnost. Měli jistou volnost pohybu.¹⁸⁰ V 10. století to byly často ženy, které se darovaly církvi.

Ve středověku byly uznávány lidské ctnosti, především pokora. U žen bylo velmi ojedinělé, pokud se rozhodly studovat, hlasitě veřejně promluvit, nebo předvést své

¹⁷⁵ ENNENOVÁ, s. 12.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 244.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 242.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 245.

¹⁷⁹ ENNENOVÁ, s. 246.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 87.

umělecké dovednosti. Musely být velmi odvážné a mít patřičné postavení ve společnosti, aby si to mohly dovolit. Většinou totiž ženy, které měly podobné touhy, narazily na odpor mužské společnosti, na překážky, nebo na tvrdou kritiku, která je mohla i zničit.

Kláster ženám častokrát nabízel větší jistoty a štěstí než světský život.¹⁸¹ Ženy to v období středověku neměly lehké. Odvaha a energie mnohých žen byla úctyhodná, přesto o všem stejně rozhodovala úzká vrstva mocných mužů, kteří byli zběhlí ve vojenském umění a dokázali se tak bránit se zbraní v ruce. Měli tak mnohem větší moc než neozbrojená masa obyčejných lidí.¹⁸² Ženě chyběli mocní obránci a proto se často vydala se pod ochranu církve.

V 11. a 12. století se dostaly ženské kláštery více do povědomí lidí, jelikož mužští náboženští činovníci vítali přítomnost žen v náboženských institucích. K mužským klášterům se tak připojovaly ženské kláštery. V náboženském životě často nebyly rozdíly v pohlaví tak zásadní. Řeholníci se snažili být vzájemnými společníky a spojenci. Později ve středověku ale nastalo období, kdy byly ženské a mužské kláštery přísně odděleny a byla požadována přísnější klauzura pro ženy. Přesto v německých zemích kolem 12. století rostl počet ženských klášterů. Roku 900 jich bylo 70, roku 1100 150 a roku 1250 dokonce 500 ženských klášterů na německém území.¹⁸³ S vyšším počtem ženských klášterů rostl i počet řeholnic.

Vzestup postavení ženy počátkem středověku můžeme pozorovat i uvnitř klášterního života na německém území. Irské a anglické řeholnice měly vliv na evangelizaci Německa. Abatyše z německých zemí z dob raného středověku a počátků Svaté říše římské se na svém území těšily velikému vlivu.¹⁸⁴ Na německém území se klášterní život velmi rychle rozvíjel. „*Abatyše byly často příbuznými císařoven a těšily se vždy jejich podpoře, byly vesměs pozoruhodné ženy a ze svých konventů vytvářely střediska kultury i modlitby. Díky svým rodinným vztahům hrály také významnou roli v politickém životě.*“¹⁸⁵ Je zřejmé, že tyto ženy na německém území

181 Tamtéž, s. 85.

182 Tamtéž, s. 86.

183 BROOKE, s. 148.

184 PERNOUDOVÁ, s. 38.

185 Tamtéž, s. 39.

měly v desátém a počátkem jedenáctého století velký vliv na své okolí. Jednalo se zejména o ženy, které zastávaly vysoké pozice či úřady, především císařovny a abatyše.

Církev se snažila o vnitřní nápravu a tak se mnoho duchovních vrátilo k apoštolskému způsobu života. Následovali chudého Krista a vedli hnutí chudoby. Zprvu vycházeli vstříc ženám. Dovolovali jim účastnit se bohoslužeb a pastýřské péče. Ženský duchovní život se rozvíjel. Kolem opatství, klášterů a konventů se vyskytovaly skupiny osob, mezi které patřily konvršky, laické sestry, placené služebnictvo, ženy s právem na obživu a duchovní péči.¹⁸⁶ Díky církvi a městu se v průběhu středověku zlepšilo právní postavení ženy a dostala i lepší pracovní příležitosti.¹⁸⁷

Řeholnicím se dostávalo vzdělání. Naučily se latinsky i řecky. Studovaly literaturu a právo. Byly tedy vzdělané a schopné a působily na své okolí. Abatyše hrály významnou roli v tehdejšího světě. Byly vychovatelkami, podporovaly písemnictví a pyšnily se rozsáhlými znalostmi. Vliv Hildegardy byl zaznamenán především u brabantských bekyň¹⁸⁸.

Existoval jen úzký kruh vzdělaných a vlivných žen. Byly to především císařovny, královny a ženy v kláštěrech. Pro ženy byl život v kláštěře velkou příležitostí se vzdělávat. Jednou z těchto žen byla i Hildegarda. „*Vizionářská prorocství abatyše Hildegardy z Bingenu, zbožné ženy, která mohla nabádat přední osobnosti tehdejšího světa (včetně císaře), kázat i dohlížet na duchovní aktivity řady lidí uvnitř i vně svého kláštera a současně psát nesmírně náročná kosmologická pojednání.*“¹⁸⁹

S postupem času si ženy v církevních kruzích nárokují právo kázat. Například jinak konzervativní Hildegarda, která respektovala privilegia šlechty v kláštěrech, podnikla několik kazatelských cest. Papežové se postarali o duchovní podporu žen. Počet ženských klášterů tak narůstal, ale život v nich byl prostý a ubohý.¹⁹⁰

Ženy se ve vrcholném středověku neangažovaly v boji za městskou svobodu. Naopak se zapojily do náboženských hnutí. Náboženské potřeby žen byly většinou silnější než jejich politické zájmy. Ženy projevují svou iniciativu, když prosazují svou

186 ENNENOVÁ, s. 248.

187 Tamtéž, s. 243.

188 Bekyně byly ženy, které žily podobně jako řeholnice. Vrchol jejich hnutí nastal ve 13. století na území dnešního Beneluxu.

189 BROOKE, s. 139.

190 ENNENOVÁ, s. 247.

vůli. Některé z nich dokonce vyjednávají s papežem.¹⁹¹

Podle Regine Pernoudové je problematika postavení ženy jako kolo štěstěny. Během historie jsme mohli sledovat vzestup určité ženské postavy a poté přišel začátek sestupu a pokles až na dno. Podle středověké ikonografie bylo období od 10. do konce 13. století obdobím vzestupu ženy. Ženy získávaly větší vliv.¹⁹² V období středověku, tedy ve 14. a 15. století, byl vliv ženy na sestupu a k vrcholu se opět postavení žen pomalu dostalo až po dlouhé době ve 20. století.

Svatá Hildegarda byla velmi skromná žena. Sama sebe nazývala „*indocta*“, tedy bez vědeckého vzdělání.¹⁹³ Hildegarda byla velmi všestranně nadaná a měla celostní pohled na svět. Byla zároveň přírodovědkyní, básnířkou, skladatelkou, teoložkou, lidovou kazatelkou, věštkyní a abatyší. Díky svým znalostem bylinek a medicíny je někdy označována jako první lékařka a přírodovědkyně středověku. Navíc popsala tajný jazyk, kterým prý mluví blažení, ale na zemi je neznámý.

Hildegarda byla mimořádná a originální osobnost dané doby. Z jejích vidění můžeme určit, že předpovídala i budoucí vědecké objevy. Z jejích děl lze vyčíst, že předpokládala, že Slunce je středem oblohy, člověk má krevní oběh, nebo že existuje nějaká přitažlivost mezi tělesy. Zároveň předpovídala i věci, které nás možná ještě v budoucnu čekají. Hildegarda tvrdila, že nebeská tělesa budou nakonec nehybná, což koresponduje s dnešním zákonem degradace energie. Její myšlení bylo velmi vyspělé, inteligentní a mírumilovné. V souvislosti s kacíři napsala prelátům z Mohuče, že je mají vyhánět z církve vypuzením a ne zabitím, jelikož jsou to lidé, kteří byli stvořeni k Božímu obrazu, stejně jako všichni ostatní lidé.¹⁹⁴ „*Hildegarda nikdy nepřestávala zdůrazňovat, že vše, ale opravdu vše v přírodě má smysl, daný Bohem.*“¹⁹⁵

Hildegarda byla moudrý a velký člověk, kterého již v době jejího života uznávali a uctívali světské i duchovní autority i běžný lid. Mnohé její názory byly na danou dobu a prostředí velice pokrokové. Lid ji oslovoval titulem „*svatá panno*“¹⁹⁶. Ona se přitom pokládala za služku Boží. Hildegarda byla po intelektuální a duchovní stránce mnohem

191 Tamtéž, s. 248.

192 PERNOUDOVÁ, s. 9.

193 SCHÄFER, s. 5.

194 PERNOUDOVÁ, s. 43.

195 SCHÄFER, s. 6.

196 Tamtéž, s. 10.

vyspělejší než některé soudobé mužské postavy.

Hildegarda si nebyla vždy stoprocentně jistá svými vizemi a kroky a ne vždy byla přesvědčená o své pravdě. Častokrát musela překonat sebe samu, aby se odhodlala projevit svůj názor na veřejnosti. K tomu ji většinou přiměly její nemoci. Právě kvůli jejím častým nemocem a následným uzdravením a tomu, že se i přes všechny své nemoci dožila tak vysokého věku, ji někteří lidé označovali za hypochondra, psychicky nemocnou, nebo nervově labilní osobu.

Hildegarda měla velmi slabou tělesnou konstelaci. Když onemocněla, projevovalo se to u ní záchvaty slabosti, horečkami, bolestí těla, nebo špatným dýcháním, či částečným ochrnutím. V takových chvílích na tom nebyla dobře ani po psychické stránce. Trpěla depresemi, které ji přiváděly k zoufalství. Pole jejího vlastního vysvětlení se jednalo o psychosomatické projevy. Hildegarda onemocněla vždy, když jí nějaký vnější odpor bránil v naplnění jejích vnitřních závazků. Často tak byly její nemoci podnětem k vlastnímu konání. Jindy zase onemocněla z úzkosti a strachu z lidí, kteří nerespektovali cestu, kterou jí ukázal Bůh.¹⁹⁷

Svatá Hildegarda byla velmi skromná a velkorysá. Pro druhé se mohla rozdat. Ochotně pomáhala druhým, radila jim a učila je. Byla to ctnostná a empatická žena. Její empatie byla posílněna jejími vizemi, ve kterých viděla lidské životy, někdy i smrt. Některé prameny hovoří o tom, že byla citově chladná, některé zase o opaku. S jistotou můžeme říci, že měla celým srdcem ráda svou řeholnici Richardis ze Stade a velice špatně nesla, když Richardis opustila její klášter, aby se stala abatyší v Bassumu.

Richardis ze Stade, která Hildegardě pomáhala se sepsáním „*Liber Scivias*“, byla sestra brémského arcibiskupa. Poté, co byla povolána jako abatyše do Basummu, nechtěla ji Hildegarda pustit, jelikož v ní měla nejlepší přítelkyni. Hildegarda se snaží zbýjit všemi možnými prostředky, aby Richardis dostala zpět. Kritizuje jejího bratra, brémského arcibiskupa za brání úplatků za dosazování do církevních úřadů. Písemně se obrací na matku Richardis, na bratra Hartwinga i na samotného papeže. Nic nepomohlo. Když už vysvitla naděje, že by mohla Richardis přicestovat zpět k Hildegardě, tak 29. října 1152 umírá. Hildegarda si vysvětlila její smrt tím, že si ji Bůh vzal, aby nepropadla světským zájmům, které na ni byly nastraženy v úřadu abatyše v klášteře

¹⁹⁷ HORST, s. 62.

v Bassumu.

Hildegarda byla trochu nedůvěřivá. Jediný, komu skutečně věřila, byl Bůh. „*Pozemská láska pomíjí, jen láska Boží je nesmrtelná.*“¹⁹⁸ Po většinu svého života žila umírněným životem, což znamenalo, že se vyhýbala i přehnané askezi a odříkání.

Hildegarda byla horlivá pisatelka dopisů, misionářka a kazatelka, která si nebrala servítky. Její cesty a kázání na veřejných místech chtěly velkou dávku odvahy, ale ona to brala jako úkol od Boha, jako její poslání. Tehdy nebylo moc běžné, že abatyše veřejně vystupuje a navštěvuje jiné kláštery. Předpokládalo se, že abatyše budou se svými sestrami jen ve svém klášteře, a tak byly Hildegardiny výjezdy v rozporu s církevním právem. Hildegarda často překračovala pravidla, nebyla zato však nijak postihována. Duchovenstvo reagovalo s porozuměním a duchovní prosili o opisy jejích kázání.

Hildegarda chtěla reformovat církev. Nechtěla ji zničit, chtěla pouze poukázat na její nedostatky a ty vyřešit. Hildegarda ohnivě vystupovala proti kacířům, ale levity četla i církvi. Církvi vytýkala zkorumpovanost a zesvětštění. Konkrétně kritizovala úlety duchovních a jejich nemravnost. Stála si za tím, že by duchovní měli žít v naprosté prostotě „*jako holubice*“. Kritizovala honbu duchovních za penězi a rostoucí mocenské nároky církevní vrchnosti.

Za úpadek církve a panování „*temnoty*“, který v době jejího života nastal, může podle Hildegardy klérus, protože není oporou církve. Duchovní jsou v zajetí bohatství, lakoty a světské marnivosti. Běžně by duchovní takovou ženu, která je poučuje, označili za kacířku, ale nestalo se tak. Hildegarda měla své postavení a ostatní ji uznávali. „*Kdokoli jiný, kdo by hlásal taková kázání a psal podobné spisy, by byl pronásledován jako kacíř. Páni duchovní však ještě zdvořile poděkovali a prosili o opisy těchto „napomenutí“, aby se mohli vnitřně změnit.*“¹⁹⁹

Hildegarda neměla žádného skutečného nepřítele, i když kritizovala tolik významných a mocných lidí té doby, jako císaře, papeže nebo biskupy.

V souvislosti s Hildegardou došlo k několika zázrakům. Podle legendy, když Hildegarda zemřela, na obloze nad ní se objevily dva překřížené oblouky, v jejichž

198 SCHÄFER, s. 52.

199 SCHÄFER, s. 60.

středu zářilo světlo, ze kterého vystupoval rudý kříž. Na jejím pohřbu poté došlo k dalšímu zázraku. Dva lidé se dotkli jejího hrobu a na místě se vyléčili z chorob. Asi největším zázrakem ale je, že byla Hildegarda nazývána „svatou“ již za svého života a i po něm, i když ještě nebyla svatořečena. Bylo to období od roku 1179 do roku 2012, tedy celkem 833 let.

7.1. Hildegarda jako kazatelka, vizionářka a rádkyně

Svatá Hildegarda pravidelně vyjížděla ze svého kláštera na Rupertsbergu na cesty. Jezdila do měst, většinou na církevní setkání. Podívala se i dvakrát do Paříže. I ve vysokém věku jezdila na koni, jelikož to byl tehdy asi nejrychlejší a nejpohodlnější dopravní prostředek. Ve městech veřejně vystupovala a poučovala muže, co mají a nemají dělat. Ostatní přihlížející se na její kázání často dívali s podivem, jelikož nebyli zvyklí na ženu, která káže a radí mužům. Brzy si ji ale oblíbili nebo ji alespoň respektovali. Hildegarda všechny zaujala svým šarmem, průbojným hlasem a srozumitelným projevem. Jejím kázáním přihlíželi významné duchovní osobnosti, arcibiskupové a vysocí i nižší klerici. Nikdo ji neohrozil, všichni byli nadšení a provolávali Hildegardě slávu. Lidé ji brali jako prorokyni, zvěstovatelku Boží vůle, jejíž důvěru měl i samotný papež. Hildegarda vyzývala lidi, aby se modlili k Bohu a nezapomněli na pokání.

Opět se ukazuje, že byla Hildegarda přijímanou osobností, jelikož tehdy bylo kanonickým právem zakázané, aby řeholnice opustila svůj klášter a vydala se na cesty. Navíc Hildegarda na svých cestách veřejně vystupovala a kázala.

Hildegardu můžeme označit i jako vizionářku. Hildegarda měla vidění již od svých tří let a až v roce 1141 je začala zapisovat. Svá vidění zapsala do tří děl - „*Kniha o životních zásluhách*“, „*Kniha Božích děl*“ a „*Poznej cesty Páně*“, které na cestě do Toursu předložila pařížské fakultě.²⁰⁰

Co to vlastně vizionářka znamená? Slovo „vize“ pochází z latinského slova „*videre*“, což znamená vidět. Z biblického hlediska to znamená vidět něco více než jen vnější skutečnost. Vizionářka tedy vidí nějaké nadpozemské věci. Vize Hildegardě umožňovaly nahlédnout do podstaty věcí. Vize ji zprostředkovaly bezprostřední pohled

200 PERNOUDOVÁ, s. 42.

a poznání samotného Boha.

Hildegarda prožívala jasnozření a prorokování. Vidění byla občasná a nevysvětlitelná. Své mystické vize popisovala jako „*nebesa, která se otevírají její mysli*“, nebo „*světlo oslepující záře*“.²⁰¹ Viděla „*živé světlo*“ a „*silnou zář*“.²⁰² Často se jí stávalo, že když svá vidění dlouho držela v tajnosti, náhle onemocněla. Když poté své vize sdělila a začala je realizovat, její onemocnění ustalo. Často tak byla její vidění impulzem, aby přiznala to, co tak dlouho držela v tajnosti. Vidění probíhala formou vizuálního vzrušení. Hildegarda viděla pohyby, jiskření, oslepující světlo nebo geometrické tvary. Podle současných vědců odpovídají tyto stavy z lékařského hlediska záchvatům migrény.²⁰³

Vidění ji vyčerpávala. Potřebovala se s nimi někomu svěřit. Byla si jistá, že vidění přicházejí od Boha, ale svěřit se někomu se jí zdálo příliš riskantní. Velmi se ale bála, že ji označí za „*šílenou*“, což by mohlo vést i k označení za kacířku a pronásledování církví.

Hildegarda nejprve o svých viděních pověděla Juttě ze Sponheimu. Ta ale zanedlouho poté umírá. Další člověk, kterému se svěřila, byl mnich Volmar. Vidění měla už jako tříletá holčička, ovšem zapisovat je začala až ve věku čtyřiceti let, když se s nimi svěřila právě mnichu Volmarovi, který ji následně podpořil a povzbudil v zapsání jejích vidění. Ve vidění se před ní údajně objevil obraz a hlas Boží ji přikázal zapsat její vidění. Byl to pro ni silný zážitek a navíc byla opět nemocná. To vše ji přinutilo svěřit se mnichu Volmarovi. Vidění ji často dodávala i pocity pohody, porozumění podstatě věci a moci. Díky svým viděním údajně pochopila smysl žalmů, evangelií i knih Starého a Nového zákona.²⁰⁴

Svatá Hildegarda byla benediktinkou, a také proto tak spoléhala na Písmo svaté, které denně studovala. Při modlitbách a rozjímání jí bylo darováno, co sama nazývala „*porozumění Písmu*“. Její díla byla celistvými výklady Písma svatého psané formou vizionářsky alegorickou. To mimořádné na Hildegardiných vizích, které začínají vždy slovem „*et vidi*“, česky „*a já vidím*“, se dá vysvětlit v několika krocích.

201 SANTA LUCIA, s. 94.

202 Tamtéž, s. 97.

203 HORST, s. 64.

204 SANTA LUCIA, s. 94.

Hildegarda byla už od malička mimořádně spjata s Bohem a po vstupu do kláštera s ním žila v hluboké svázanosti. Díky dennímu styku Hildegardy s Písmem svatým a v souvislosti s její vírou a univerzálním vzděláním se jí otevřelo tajemství Boha. Bylo to tajemství, které viděla ve stále nových vizionářských obrazech ve svém nitru. Tajemství, které sepsala na objednávku Boha a které následně vyložila teologickým a duchovním způsobem.

V díle „*Liber Scivias*“ píše, kde se berou její vize.²⁰⁵ Vize, které Hildegarda viděla, nebyly ze spaní, ani z jejích snů, ani převzaté od hlasů lidí, které slyšela venku. Hildegarda své vize přijímala bdící, obezřetná a při jasném rozumu pomocí očí a uší vnitřních lidí na přístupných místech podle vůle Boha. Jakým způsobem se to děje, je pro „běžného“ člověka těžko pochopitelné. Svá vizionářská díla Hildegarda nenapsala podle svých výmyslů nebo podle výmyslů jiných lidí, nýbrž podle toho, jak je viděla v nebeské oblasti. Vidění se jí otevřela skrze utajená tajemství Boha.²⁰⁶

*„Od svého dětství, dříve, než se zpevnily mé kosti, mé nervy a mé žíly, až do věku víc než sedmdesáti let vidím stále ve své duši toto vidění. Díky Boží dobrotě má duše někdy stoupá do výšky k nebi v různých oblastech povětří, jindy se prochází mezi různými národy, ačkoli obývají vzdálené končiny, neznámá místa... Tyto věci neslyším svými ušima, nevnímám je myšlenkami svého srdce ani společnou činností svých pěti smyslů; vidím je pouze ve své duši, a mé tělesné oči zůstávají otevřené, protože jsem nikdy neupadla do extáze; vidím je v bdělém stavu ve dne i v noci... Světlo, které vidím, není ohraničené, ale je nekonečně jasnější než oblak obklopující slunce... Pro mne se světlo jmenuje stín živého světla. Jako se slunce, měsíc a hvězdy odrážejí ve vodě, tak také v tomto světle pro mne září spisy, řeči, ctnosti a jistá lidská díla. Dlouho si podržuji v paměti všechno, co jsem viděla nebo se naučila v tomto vidění; také si pamatuji, kdy jsem to viděla a slyšela. Zároveň vidím, slyším, poznávám, a v okamžiku chápu to, co vím. Co nevidím v tomto světle, to neznám.“*²⁰⁷

Věštyně od Rýna byla výjimečně moudrá. Dokázala se podívat přes vlastní existenci na celek světa a historie. Nezůstala u věcí každodenního života, překročila vlastní horizont tehdejší doby. Na druhou stranu nebyla klasickou mystičkou, která byla

205 HÜLSHÖRSTER, s. 6.

206 Tamtéž, s. 6.

207 PERNOUDOVÁ, s. 41.

během svých vidění v bezvědomí a v křečovitě póze si něco „*mumlala*“. Hildegarda byla během svých vizí při vědomí a byla schopna se ihned navrátit do reality běžného života. Její vidění nesloužila k útěku před světem ani k splnutí s Bohem, prostě přicházela a Hildegarda je vnímala a zapisovala.

Někteří lidé po ní chtěli předpovědět budoucnost, Hildegarda to ale dělala nerada, jelikož to podle ní nebylo dobré vědět pro blaho duše. Její vize byly natolik přesné, že sama sobě předpověděla den své smrti. Když umírala, tak měla více vidění jako „*ohnivých znamení*“.²⁰⁸ Jak předpověděla, tak se stalo a Hildegarda zemřela v noci z neděle na pondělí 17. září 1179 v úctyhodných osmdesáti jedna letech.²⁰⁹

Poté, co byla Hildegardina vidění a díla uznána papežem, stala se slavnou. Mnozí poutníci se vydali na cestu do kláštera a ti, kteří nemohli, jí psali dopisy. Lidé ji žádali o radu, o útěchu, nebo o přímluvu u Boha. Na Hildegardu se obraceli pro radu v náboženských i politických otázkách. O radu ji prosili papežové, biskupové, světští hodnostáři i prostí lidé.

Radila a předpovídala budoucnost princům, prelátům i zmateným ženám. Sama skrze dopisy oslovila klášterní komunity, tři papeže, biskupy, učence i císaře Svaté říše římské. „*Přicházeli k ní z celého Německa a Galie – současníci mluví docela o celých zástupech – a prosili ji o pomoc a radu. Vždy si našla čas, pokud nebyla upoutána na lože, rozmlouvala s těmito hostmi o záhadách života, o výkladu písem svatých, o náboženských zmatcích, polemisovala, radila, hojila choroby duševní i tělesné, udílela lékařské rady a na základě bohatých zkušeností dávala recepty.*“²¹⁰

Důkazem toho, že byla poradkyní mnoha lidem, je soubor tři sta devadesáti dopisů, které si Hildegarda vyměnila s papeži, biskupy, kláštery, světskými pány, šlechtici i s prostými lidmi. Tyto dopisy jsou svědectvím jejího charakteru. Jsou důkazem, že Hildegarda pečovala o druhé, že byla nebojácná a využívala svůj světonázor k užitečným věcem. Ukazuje se její otevřenost a svěží humor, velké osobní nasazení i její církevní a politický vliv.²¹¹ Dopisy dávají bezprostřední možnost nahlédnutí do Hildegardiny osobnosti a shrnují její myšlení a dílo jedinečným

208 Tamtéž, s. 43.

209 SCHÄFER, s. 76.

210 *Listy sv. Hildegardy z Bingen*, s. 97.

211 HÜLSHÖRSTER, s. 11.

způsobem.

V dopisech se můžeme například dočíst, jak Hildegarda radila římskému králi Fridrichu Barbarossovi. „*Jest velmi potřebí, abys byl ve svých záležitostech opatrný, neboť vidím v tajuplném vidění, jak mnoha bouřemi a protivenstvími jsi před živoucím zrakem Božím obkliččen. S pozemským vladařstvím máš co činiti jenom nějakou dobu. Stráž se tedy, aby Tě nezavrhli Nejvyšší král pro slepotu Tvých očí, které správně nevidí, jak máš v ruce držeti žezlo, abys správně vládl. Přičiň se, abys byl takovým, by milosti Boží v Tobě neubývalo.*“²¹² V dalším dopise varovala císaře Friedricha Barbarossu, aby se nechoval dětinsky a nejmenoval vzdoropapeže, jinak ho Bůh potrestá.

V dalším dopise Hildegarda píše a radí pastýři církve. Obviňuje církevní pastýře z toho, že táhnou církev dolů místo toho, aby byli její oporou. Vyčítá jim jejich zalíbení v bohatství a jejich chamtivost, kterou prezentují na veřejnosti. Jejich chování si berou za vzor jejich podřízení a místo toho, aby u nich hledali poučení, u nich najdou nicotnost. Dále je poučuje o tom, jak se mají chovat k pánům. Mají se k nim chovat s úctou a jejich názory přijímat s velkou horlivostí a svátostí. „*Všy jste totiž noc, vydechnutá tma, a současně líný národ, který se s nechutí nechce proměnit ve světlo.*“

213

Hildegarda byla velká prorocká postava církve. Hildegarda prorokovala víru v čase, kdy zbožnost lidí a všeobecně církev upadala. Ale protože žila přesně podle toho, co učila, tak byla velmi důvěryhodná a autentická. Byla to pravá benediktinka. Nadchla lidi pro Boha a vytrvalý život za pomoci Boží. Velikost její osobnosti můžeme spatřovat i v tom, že jejím radám naslouchali mnozí významní i prostí lidé v tehdejšímu světě ovládaném muži.

Hildegarda byla velmi zkušená žena. Během svého dlouhého života získala mnoho zkušeností, které předávala dále. Člověk a jeho život stál pro Hildegardu ve středu jejího myšlení a jednání. Bůh má člověka jako svůj věrný obraz, jako svobodného tvora, kterého stvořil z čisté lásky. Tato láska a působení vztahů mezi Bohem a člověkem rozhoupává stále nový umírněný pořádek v kosmu. Život se může podle Hildegardy zdařit pouze tehdy, když máme úctu k Bohu i k sobě samému,

212 *Lišty sv. Hildegardy z Bingen*, s. 31.

213 HÜLSHÖRSTER, s. 11.

k bližnímu a ke stvoření světa.

V díle „*Liber Divinorum Operum*“ Hildegarda popsala, jak vnímá vztah mezi Bohem a člověkem. „*Když ale Bůh pohlédne na člověka, velmi se mu líbí, protože člověk byl stvořen podle jeho odrazu. Člověk je totiž dokonalým dílem Boha, protože Bůh se pozná skrze něj a protože Bůh stvořil všechny bytosti svévolí.*“²¹⁴ Člověku Bůh dovolí polibek pravé lásky a chválí ho skrze jeho rozum.

Hildegarda následovala své vize, ale zároveň dokázala fungovat v běžném životě. Díky tomu, že měla silný charakter, byla upřímná a otevřená co se týče nového chápání Boží víry, mnoho lidí ji následovalo. Její díla a názory byly velmi nadčasové a dodnes jsou zdrojem inspirace.

Hildegarda se viděla jako nástroj Boha a chtěla odkazovat lidi na cestu k a skrze Boha. Neunavilo ji ani podněcovat a nabádat její současníky, aby se navrátili na blaženou cestu. Toto napomínání pro nás platí i dnes. Hildegardě šlo o vytrvalý křesťanský život.

Bůh je podle Hildegardy všudypřítomný a lidé se ho musí naučit vnímat. „*Kde pak je onen pán, kterého jsme nikdy neviděli?*“ „*Já, Bůh*“, odpověděl jim: „*Vy mě nevidíte ve dne a v noci? Vy mě nevidíte, když zaséváte a když déšť zalije osivo, aby povyrostlo?*“ *Celé tvorstvo usiluje o svého stvořitele a rozumí patrně, že jeden je stvořil. Člověk je ale rebel a rozděluje svého stvořitele mezi mnoho tvorů.*“²¹⁵

Hildegarda hlásala učení církve, ale zároveň církve učila. Její láska k Bohu byla skutečně velká. Hildegarda myslela, modlila se a psala podle Písma svatého. Její talent a duše byly velmi všestranné. Byla výbornou filozofkou, přírodovědkyní, léčitelkou na úrovni všeobecné medicíny. Nešlo jí jen o církev, ale také o lidi a celý svět. Lidé podle Hildegardy často zamlčují Boha, a to má špatné důsledky pro člověka i zemi. Člověk nesmí zamlčovat Boha. Porozumí tak lépe světu i sobě samému.

214 Tamtéž, s. 8.

215 HÜLSHÖRSTER, s. 9.

8. Vztahy s významnými osobnostmi doby

Během dlouhého života Hildegardy (1098 – 1179) se vystřídalo na německém trůnu pět mužů. Na papežském stolci se vystřídalo dvanáct papežů. Mezi současníky svaté Hildegardy patřil papežové Inocenc II., který byl v úřadu mezi léty 1130 a 1143, mezi léty 1143 až 1144 to byl papež Celestýn II., další rok byl v úřadu Lucius II., následně Evžen III. (1145 – 1153), Anastasius IV. (1153 – 1154), Hadrián IV. (1154 – 1159) a posledním papežem během Hildegardina života byl zvolen Alexander III. (1159 – 1181).

Na německém území vládl Jindřich V. (1106 – 1125), Lotar III. (1125 – 1137), Konrád III. (1138 – 1152) a Fridrich Barbarossa mezi léty 1152 až 1190.

V úřadu arcibiskupa mohučského se vystřídalo mnoho osobností, které byly pro Hildegardu velmi důležité. S mohučským arcibiskupstvím byla Hildegarda v nejtěsnějším kontaktu. Jmenovitě byla v kontaktu s Adelbertem I. (1111 – 1137) i Adalbertem II. (1137 – 1142). S arcibiskupem Jindřichem (1142 – 1153), Arnoldem (1153 – 1160), Kristiánem (1161 – 1177) a jeho jmenovníkem Kristiánem Buchem (1177 – 1183).

Pro zajímavost, na postu pražského biskupa se za Hildegardin život vystřídalo celkem osm biskupů. Z dopisů víme, že si s pražským biskupem dopisovala. Jednalo se nejspíše o pražského biskupa Daniela, který zastával svůj úřad mezi léty 1148 – 1167.

Z Hildegardiných dopisů lze vyčíst, že si Hildegarda dopisovala s dalšími významnými osobnostmi doby. Se svatým Bernardem z Clairvaux, Alžbětou Šenavskou, Abaelardem nebo s Arnoldem z Brescie.²¹⁶

8.1. Korespondence s Bernardem z Clairvaux

Svatý Bernard, opat v Clairvaux, byl jednou z nejvýznamnějších osobností dvanáctého století.²¹⁷ Byl to mnich, kazatel a zakladatel cisterciáckých klášterů. Byl, stejně jako Hildegarda, svatořečen a získal titul učitele církve. Roku 1147 vyzval k zahájení druhé křížové výpravy.

²¹⁶ *Listy sv. Hildegardy z Bingen*, s. 105

²¹⁷ Příloha č. 11.

V dopisech se uvádí, že si s ním Hildegarda začala dopisovat během začátků svého působení na postu abatyše. Hildegarda se stala za svůj život abatyší dvakrát. Roku 1136 na Disibodenbergu a kolem roku 1150 na Rupertsergu.²¹⁸

Bernard byl svědkem toho, když papež Evžen ocenil a vychválil Hildegardino dílo „*Liber Scivias*“ na církevním shromáždění v Trevíru. Na přelomu roku 1147 a 1148 tak papež Evžen III. potvrdil Hildegardy vizionářské schopnosti.²¹⁹ Bernard i jeho žák Evžen III. se toužili dozvědět více o Hildegardiných viděních.

Ve sbírce dopisů „*Listy sv. Hildegardy z Bingen: výbor třicetitří listů svaté Hildegardy z Bingen podle vydání Mignova a překladu Clarusova*“²²⁰ jsou uvedeny pouze dva dopisy, ve kterých píše nejprve Bernard Hildegardě a Hildegarda následně odpovídá. Podle publikace Michaela Embacha ovšem této korespondenci předchází další dopisy. První píše Hildegarda kolem přelomu let 1146 a 1147, jelikož si není jistá, zda má pokračovat v psaní díla *Scivias*. Následně ji Bernard povzbudil a ujistil ji, že jí Bůh pomáhá.²²¹

Následující dopis je od Bernarda, opata z Clairvaux, Hildegardě. Dopis byl napsán nejspíše někdy kolem roku 1150. Bernard napsal, že se za Hildegardu modlí. Dále ji blahopřeje k milosti Boží, které se jí dostalo a vyzývá ji, aby si jí vážila a dobře s ní naložila. Píše, že se o ní dozvěděl, že je osvícená Duchem svatým a díky tomu zná nebeská tajemství a umí předpovídat budoucnost. Prosí ji tedy, aby se u Boha přimluvila i za něj a jeho blízké.²²²

Hildegarda mu odpověděla. V dopise ho nazývá „*ctihodný otče*“ a je vidět, jak moc si Bernarda váží a obdivuje ho. Nazývá ho „*orlem, jenž hledí do slunce*“ a obdivuje na něm, že pozvedl nejen sebe, ale i lidi okolo ke spáse.²²³ V dopise se opakovaně píše, že Bernard hledí do slunce. Toto přirovnání nejspíše odkazuje na kázání svatého Bernarda, ve kterém vyzval ke křížové výpravě.²²⁴

Hildegarda se v dopisech skromně nazývá „*já ubohá, a více než ubohá žena*“.

218 EMBACH, s. 15.

219 Tamtéž, s. 20.

220 *Listy sv. Hildegardy z Bingen*, 125 s.

221 EMBACH, s. 19.

222 *Listy sv. Hildegardy z Bingen*, s. 5.

223 Tamtéž, s. 7.

224 EMBACH, s. 7.

Poukazuje na svou nedokonalou znalost německé řeči. Svěřuje se se svým viděním, které prý nemá nic společného s tělesným vnějším zrakem. Přiznává, že vidění měla již od svého dětství, ale bála se je vyzradit. Hildegarda popisuje, jak jí její vidění pomáhají k pochopení četby a nachází v ní hlubší smysl. „*Poznávám totiž v četbě vnitřní smysl výkladu žaltáře, evangelií a jiných knih, jež jsou mi v tomto vidění zjevovány a které se mých prstů dotýkají.*“²²⁵ Svěřuje se, že o svých viděních již dříve řekla jednomu mnichovi, který na ně reagoval pozitivně a obdivuhodně. V dopise Bernardovi popisuje, jak ji často vidění upoutají na lůžko, jelikož je neventiluje. Prosí Bernarda, aby se za ni modlil, a popisuje mu jednu vizi, ve které ho viděla. Ve vidění, kde Bernard působil velmi odvážně a hleděl ke slunci, dostala Hildegarda impuls svěřit se mu se svým viděním. Dále ho podporuje v boji proti krutosti tyranů.

Hildegarda nazývala vždy věci jejich pravými jmény. Téměř nikdy nechválila, ale často pokárala a pohrozila Božími tresty. Tak ovšem nepíše Bernardovi, ke kterému chová hlubokou úctu a pokoru a nevidí na něm nic k nápravě.²²⁶

8.2. Korespondence s papežem Evženem III.

V době působení Hildegardy na Rupertsbergu (1150 - 1179) se na papežském stolci vystřídali čtyři muži. Se všemi byla abatyše v písemném styku. Evžen, který byl papežem mezi léty 1145 až 1153, ji v dopisech projevuje pokoru.²²⁷ Papež vystoupil v Trevíru, kam se na popud mohučského arcibiskupa dostaly první dva díly jejího mystického díla „*Liber Scivias*“. Papež předčítal na církevním veřejném shromáždění některé části z tohoto díla a vyslovil nad ním upřímný obdiv, konkrétně nad jeho mystickou krásou. Evžen Hildegardino dílo uznal a schválil.²²⁸

Papež Evžen píše Hildegardě v době, kdy se stala představenou kláštera Rupertsberg, tedy kolem roku 1150. Píše jí, protože se dozvěděl o jejím nadání. Slyšel, že jejím tělem proniká duch Boží a zjevuje jí svá tajemství. Vyjádřil ji podporu a popřál jí Boží milosti a štěstí. Vyzval ji k pokoře a varoval ji před pýchou. Dále Hildegardu vyzval, aby svůj dar vidění a zvěstování střežila, uchovávala a vyjevila. Její vidění jí

²²⁵ Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 6.

²²⁶ Tamtéž, s. 109.

²²⁷ Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 105.

²²⁸ Tamtéž, s. 110.

schvaluje a žehná ji. Spolu s jeho biskupem dává požehnání nad novým klášteřem na Rupertsbergu. „*Budiž vyhověno Tvé prosbě o místo, jež jsi v duchu předzvěděla, k čemuž Ti já i Tvůj biskup žehnáme, abys tam podle řehole svatého Benedikta v klauzuře směla žít.*“²²⁹ Povoluje a potvrzuje tak přestěhování Hildegardy a jejích jeptišek.

Hildegarda Evženovi odpovídá dlouhým dopisem, ve kterém mu sděluje, že dokončila první část svého díla, ale že vidění má i nadále. „*Světlo ji neopustilo.*“²³⁰ Tento dopis píše také na popud Boží. Prosí ho, aby její nový spis prohlédl a připravil ho pro ty, kteří ji přijímají. „*Připrav tento spis pro sluch těch, kdož mě přijímají.*“²³¹ Hildegarda Evžena žádá, aby ji podpořil a ona se tak mohla posunout ve své práci dál. Bojí se, že ji mnozí kritizují, ovšem na druhou stranu se obhajuje tím, že ji Bůh vyzývá k tomu, aby mluvila. „*Ten, kdo mluví a nemlčí, mluví pro slabost těch, kdož jsou slepí k vidění a němí k mluvení, zatím co se jim v noci kladou léčky loupežného smýšlení.*“²³² V dopise vzpomíná na vystoupení papeže v Trevíru, kde představil první dva díly Hildegardina Scivias a vyjádřil nad nimi svůj obdiv.

Dále vyzývá Evžena, aby poslouchal výhradně Boha, a aby konal dobře svůj úřad. Aby pýcha nezvítězila nad pokorou. Upozorňuje na problematiku poddaných, kteří ztratili kázeň. Poddaní si prý často stěžují na své duchovní představené, ale často je to jen ze závisti. Hildegarda proto Evžena vyzývá, aby ze svého úřadu udělil představeným rozkazy a uvedl mezi poddanými kázeň. Dále ho podněcuje k zahubení velkých a bezbožných tyranů a k potrestání tajných pronásledovatelů a špehů. Na druhou stranu ho upozorňuje, že se má slitovat nad zármutky druhých a podporovat slabé.

Ke konci dopisu Hildegarda slibuje, že již zůstane na stejném místě v klášteře na Rupertsbergu a bude žít v klauzuře podle Řehole svatého Benedikta až do smrti.

Hildegarda v dopisech používá termín „*božské zjevení*“. Myslela si, že Bůh obšťastňuje svými zjeveními výjimečné a vyvolené osobnosti. Dělá to proto, aby je vyznamenal, zdůraznil jejich vážnost a podporoval tak jejich působnost. Hildegarda popisuje své vize, které připomínají některé části její mystické trilogie. Tato první

229 Tamtéž, s. 8.

230 Tamtéž.

231 Tamtéž, s. 9.

232 Tamtéž.

výměna listů mezi Hildegardou a papežem započala její slávu po celém křesťanském světě.²³³

Výměna korespondence mezi Hildegardou a Evženem pochází nejspíše z rozmezí mezi léty 1150 a 1153, tedy mezi tím, když se Hildegarda stala abatyší na Rupertsbergu a papežovou smrtí.

8.3. Korespondence s papežem Alexandrem III.

Papež Alexandr III., který byl papežem mezi léty 1159 a 1181, byl odpůrcem Fridricha Barbarossy, zvaného také „*Rudovous*“, který proti němu postavil tři vzdoropapeže a uplatňoval svůj vliv v Evropě, aby dostal od těchto vzdoropapežů uznání. Fridrich měl vliv nejen v Říši, ale i v Itálii, Francii a Anglii a knížatům hrozil skrze kancléře, aby nepodporovali Alexandra. Proti papeži Alexandrovi III. vystupoval kancléř papežů Reinald z Dassel na říšském sněmu ve Würzburgu roku 1165. Ovšem jeho záměr, aby knížata neuznala Alexandra papežem, se nevydařil. Později nastal mezi papežem Alexandrem III. a císařem Fridrichem Barbarossou smír.²³⁴

Hildegarda se obrací na papeže ve vlastní záležitosti. V dopise žádá papeže, aby se ujal jejího kláštera, který byl ohrožený ztrátou výsad a volebního práva. Hildegarda píše o rozkolu v církvi. Poukazuje na problém mezi ní a opatem z Disibodenbergu. Hildegarda se svými sestrami měly vždy právo volby pomocníka z kláštera Disibodenberg, který jim bude pomáhat s duchovním životem v klášteře. V roce 1173 umírá její pomocník Volmar. Po něm přijde Gottfried, který ale zanedlouho, v roce 1176 umírá. Hildegarda si chce zvolit nového pomocníka, ale opat na Disibodenbergu se jí v tom snaží zabránit.²³⁵ Sestry si vybraly kněze z Disibodenbergu, ovšem tamější opat jim ho nechtěl vydat. Hildegarda se proto obrací na papeže s prosbou, aby jim byl tento muž přidělen. V případě, že se to nepodaří, žádaly právo si vybrat jinde někoho jiného. Od papeže žádá přímluvu za bohabojné a zbožné muže z Disibodenbergu a udržení svobodné volby pomocníka.

Hildegarda v dopise vyjadřuje papeži velikou úctu a připomíná mu, že tvoří základ všech duchovních osob, které jsou příkladem pro ostatní. Vyzývá papeže, aby

²³³ Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 110.

²³⁴ Tamtéž, s. 112.

²³⁵ EMBACH, s. 17.

napodobil dobrotivého otce. Měl by se snažit vnést nové světlo do tmy církve, ve které se rozmohl rozkol a postrádá Boží spravedlnost. Vyzývá ho, aby pokáral toho, koho má a byl milosrdný ke kajícím. Povzbuzuje papeže k milosrdenství a mírnosti a naznačuje mu, že se jeho život chýlí ke konci. Slibuje mu, že se za něj přimluví u Boha.

Na dopis papež Alexandr III. neodepsal přímo. Reagoval na něj povoláním probošta Wezelina z Kolína, kterému napsal o celém problému. Probošta vyzval, aby celou situaci na Rupertsbergu a Disibodenbergu prošetřil, vyslechl obě strany a problém spravedlivě vyřešil. Hildegardě a jejím sestrám měl vyhovět v záležitosti představeného. Pokud nepůjde, aby si sestry vzaly muže z kláštera v Disibodenbergu, tak jim má probošt Wezelin zajistit někoho jiného.²³⁶

Dopisy můžeme datovat někdy po roce 1176, tedy možná ještě před smírem císaře Fridricha Barbarossy s papežem Alexandrem, v roce 1177.²³⁷ Tento rok můžeme odvodit od roku, kdy umírá Hildegardy pomocník Gottfried a Hildegarda hledá do svého kláštera nového pomocníka.²³⁸

8.4. Korespondence s císařem Fridrichem I. Barbarossou

Fridrich Barbarossa byl nábožensky zanícený.²³⁹ Roku 1154 pozval Hildegardu na císařskou falc do Ingelheimu. Na falcí císaři něco předpověděla, a to se následně splnilo.²⁴⁰ Po smrti Wibalda, který usiloval o smír mezi církví a císařem, začal mít na císaře vliv násilnický kancléř Reinald z Dasselu. Tak císař bojoval proti papeži, jako hlavě církve a podporoval vzdoropapeže proti Alexandru III. Později se snažil svou chybu napravit, ale jeho nástupci obnovili boj proti Svatému stolci, a tak připravili zánik rodu Hohenstaufů. Hildegarda uznává, že jeho jméno je slavné, ale vyzývá jej ke spravedlnosti a varuje ho před lakotou. Předvídá mu četné bouře a protivenství a nedlouhé vladařství.²⁴¹ Se strýcem králem Konrádem se účastnil druhé křížové výpravy, když převzal kříž z rukou svatého Bernarda. Na třetí křížové výpravě v roce 1190

²³⁶ *Listy sv. Hildegardy z Bingen*, s. 21.

²³⁷ *Tamtéž*, s. 112.

²³⁸ EMBACH, s. 17.

²³⁹ Příloha č. 12.

²⁴⁰ *Listy sv. Hildegardy z Bingen*, s. 115.

²⁴¹ *Tamtéž*, s. 116.

zahynul.²⁴²

Císař Svaté říše římské Fridrich Barbarossa napsal dopis Hildegardě v souvislosti s tím, že při jejich setkání v Ingelheimu mu Hildegarda předpověděla budoucnost a ta se vyplnila. Slibuje ji, že nepřestane usilovat o čest své říše. Dále ji prosí, aby se i se svými sestrami modlily a prosily za něj u Boha, aby mohl dosáhnout Boží milosti. Slibuje, že se bude snažit být spravedlivý, i když je to pro něj občas těžké.

Otázkou je, co Hildegarda císaři v Ingelheimu předpověděla. V Ingelheimu se setkali roku 1155 a rok poté, v roce 1156, se Fridrich oženil se svou druhou ženou Beatrix Burgundskou. Je tedy pravděpodobné, že se Hildegardina předpověď týkala právě svatby s druhou ženou. Fridrich nejspíše krátce poté, tedy kolem roku 1156, píše Hildegardě, že se její předpověď vyplnila.

Hildegarda mu odpovídá, aby otevřel svůj zrak a snažil se dobře vládnout. Má využít svého slavného jména, zmírnit ukrutné mravy a přivést lidi k milosrdenství. Kárá ho, protože podporoval vzdoropapeže. Papežské schizma nastalo v roce 1159, kdy byl zvolen papežem Alexandr III. Císař Fridrich Barbarossa proti němu zvolil vzdoropapeže Viktora IV. Je tedy možné, že Hildegarda napsala Fridrichovi dopis na začátku schizmatu, v roce 1159. Je to ovšem jen domněnka, jelikož Fridrich uznal papeže Alexandra až v roce 1177. Když Fridrich dosadil druhého vzdoropapeže a sesadil mohučského arcibiskupa, protože podporoval původního papeže, Hildegarda ho napomenula, napsala mu dopis bez úvodního pozdravení.

Hildegarda ho v dopise vyzývá, aby vykonával svůj úřad tak, aby se za sebe nemusel stydět. Má žít ve spravedlnosti, mravnosti, zapudit lakotu a být zdrženlivý. Vyzývá ho k opatrnosti, jelikož ve svých vizích viděla, že se proti němu něco chystá. Měl by správně vládnout, aby ho Bůh nezavrhl a vzal ho na milost.

8.5. Korespondence s pražským biskupem

V Listech sv. Hildegardy²⁴³ jsou uvedeny i dva dopisy mezi Hildegardou a pražským biskupem.²⁴⁴ V dopisech není uvedeno jméno pražského biskupa. V době

242 Tamtéž, s. 115.

243 *Listy sv. Hildegardy z Bingen*, s. 38.

244 Příloha č. 14.

Hildegardina života se na postu pražského biskupa vystřídalo celkem osm mužů. Z dopisů vyplývá, že v době výměny korespondence mezi pražským biskupem a Hildegardou byla Hildegarda abatyší kláštera na Rupertsbergu.²⁴⁵ Na Rupertsbergu Hildegarda působila od roku 1150 až do své smrti.²⁴⁶ Nejpravděpodobnější je, že se jedná o pražského biskupa Daniela I., který zastával svou funkci mezi léty 1148 až 1167. Daniel byl rádcem českého krále Vladislava II. V záležitosti papežského schizmatu podporoval císaře Fridricha Barbarossu. Díky jeho přímlově získal Vladislav za pomoc císaři v boji proti Milánu královský titul.

Dalším možným adresátem dopisů by mohl být nástupce biskupa Daniela, pražský biskup Bedřich, který svůj úřad zastával mezi léty 1168 až 1179. Hildegardu i pražského biskupa spojovala Mohuč. Hildegardin klášter spadl do mohučského arcibiskupství a pražský biskup byl v Mohuči vysvěcen.

V prvním dopise píše pražský biskup Hildegardě. Píše jí s velkou pokorou a obdivuje ji za to, jak pomáhá nemocným lidem tím, že je utěšuje a ulehčuje jim od jejich trápení. Píše, že by si moc přál se s Hildegardou osobně setkat, ale brání mu v tom velká vzdálenost mezi Prahou a Rupertsbergem. Prosí Hildegardu, aby se za něj pomodlila a poradila mu, jak naložit se „světským soužením“²⁴⁷. Hildegardina odpověď je plná rad a poselství. Upozorňuje, že nejdůležitější je zbožnost a pravda a vyzývá biskupa, aby začal konat skutky. „*Neupíráš ohnivě zraku svého na svůj lék, t- j. Na spásu svou a svého stáda.*“²⁴⁸

8.6. Korespondence s mohučským arcibiskupem Kristiánem Buchem

Kristián byl na post mohučského arcibiskupa povolán císařem Fridrichem Barbarossou v roce 1165. Svůj úřad vykonával až do roku 1183.²⁴⁹ Kristián podporoval spolu s kolínským arcibiskupem Reinaldem von Dasselem císaře Fridricha Barbarossu proti papeži Alexandrovi III. Roku 1167 se snažili dobýt Řím a Alexandra sesadit. To se ovšem nepovedlo. Boje skončily rokem 1176, když byl císař roku 1176 poražen u Legnana. Kristián se zapříčinil o smír mezi císařem a papežem, za což byl papežem

245 Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 38.

246 Tamtéž, s. 24.

247 Tamtéž, s. 38.

248 Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 117.

249 Tamtéž, s. 105.

uznán arcibiskupem mohučským a doprovázel ho na cestě do Říma.²⁵⁰

Z korespondence Hildegardy s mohučským arcibiskupem Kristiánem Buchem jsou uvedeny celkem čtyři dopisy. První je stručný dopis psaný Hildegardě, ve kterém se omlouvá, že se věnoval více vojenským, nežli duchovním povinnostem. Prosí abatysi, aby se za něj ona i její sestry modlily. Slibuje jí za to pomoc a finanční příspěvky, kdykoliv bude potřebovat. Dopis byl nejspíše napsán krátce po usmíření Kristiána s církví, tedy někdy kolem roku 1177.²⁵¹

Hildegarda odpovídá krátkým dopisem, ve kterém vyjádří arcibiskupovi uznání a úctu. Uděluje mu rady, jak má vykonávat svůj úřad, aby byl přijat Bohem a mohl žít ve věčné blaženosti. Má svůj lid řídit spravedlivě a prokazovat mu milosrdenství.²⁵²

Ke konci sedmdesátých let 12. století nastalo pro Hildegardu nelehké období. Roku 1178 se dostala se do konfliktu s mohučskými preláty a později i s arcibiskupem Kristiánem, když na klášterním pozemku v Ruperstsbuergu nechala pohřbít šlechtice, který byl dříve exkomunikován z církve.²⁵³ Hildegarda ale tvrdila, že se před svou smrtí smířil s církví. Těsně před svou smrtí se zúčastnil svaté zpovědi, pomazání nemocnému a svaté eucharistie a byl tak žalostně navrácen do církve.²⁵⁴ Pohřeb byl proveden řádně.

Mohučští preláti ale požadovali vyhrabání a přeložení mrtvol mladého člověka z klášterního hřbitova. To Hildegarda odmítla. Stála si za svým názorem, že mladý šlechtic obdržel rok před svou smrtí rozhřešení z hříchů. Hildegarda chtěla klid pro zesnulého a nechtěla narušovat posvěcenou zemi. Odvolala se na své vize a neustoupila ani pod hrozbou interdiktů.

Mohučští představení dostáli svých slov a uvalili na klášter částečný interdikt. „*Nesmělo se zpívat při bohoslužbách, hodinky se směly jen recitovat a měsíční přijímání bylo odepráno.*“²⁵⁵ Hildegarda opět neustoupila. Měla k tomu hned několik důvodů. Bůh jí prý poručil, aby šlechticovo tělo nevykopala, mohlo by totiž dojít k „*velikému a černému nebezpečí*“²⁵⁶.

250 Tamtéž, s. 124.

251 Tamtéž.

252 Tamtéž s. 88.

253 EMBACH, s. 37.

254 Tamtéž, s. 38.

255 Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 125.

256 Tamtéž, s. 89.

Interdikt, který postihl její klášter na Rupertsbergu, ji velice zarmoutil. Proto psala a prosila mohučské preláty o slitování a odpuštění, ale nebylo jí to nic platné. Hildegarda napsala i arcibiskupovi Kristiánovi do Itálie. Ten následně pověřil kolínského děkana, aby celou situaci prošetřil. Až když se za ni přimluvil kolínský arcibiskup a přítel zemřelého šlechtice dosvědčil, že provedl stejný hřích jako zemřelý šlechtic a dostalo se mu rozhřešení, rozhodl kolínský děkan o dočasné povolení bohoslužeb. Jeho rozhodnutí mělo platit do doby, než se vrátí mohučský arcibiskup z Říma.

Od března roku 1179 probíhal v Římě lateránský koncil. Papež Alexandr III. svolal církevní sněm, aby pro příště znemožnil papežský rozkol. Na koncilu bylo stanoveno, že při volbě papeže musí vítěz dosáhnout aspoň dvou třetin hlasů přítomných kardinálů.²⁵⁷ Koncilu se zúčastnil Kristián i někteří mohučtí preláti. Ti využili příležitosti a vymohli na arcibiskupovi potvrzení o interdiktu na Hildegardin klášter.

Hildegardu tato zpráva na sklonku jejího života velmi ranila. Měla ale stále sílu bojovat a řešit daný konflikt. Rozhodla se napsat arcibiskupovi dopis, ve kterém ho žádala o zrušení interdiktů.²⁵⁸ V listech mu se zármutkem píše, že od něj obdržela dopis, kde jí a jejím sestrám zakazuje konat bohoslužby. Hildegarda rekapituluje předešlé události a snaží se vše vysvětlit, objasnit a ukázat, že pravda je na její straně. Zároveň Kristiánovi děkuje za předchozí povolání kolínského děkana Herrmana, který jim bohoslužby na krátký čas povolil.

Arcibiskup Hildegardě odepsal. V dopise vyjadřuje lítost nad vzniklou situací. „*Proto cítím tím srdečněji účast se strastí a zármutkem, které postihly Tvůj svatý konvent zákazem slavných bohoslužeb, čím zřetelněji můžeme posouditi naši nevinu v té věci.*“²⁵⁹ Vysvětluje, že došlo k nedorozumění, jelikož neměl dostatek informací. V listech uvádí, že musel dbát na upozornění kněžstva a pohoršení církve. Lituje ale svého rozhodnutí a informuje mohučskou kapitolu, aby danou situaci prozkoumala. Pokud se najde důkaz o tom, že mladý šlechtic dosáhl před svou smrtí absoluce,

257 Tamtéž, s. 125.

258 EMBACH, s. 38.

259 Listy sv. Hildegardy z Bingen, s. 92.

dostanou jeptišky na Rupertsbergu opět povolení ke konání bohoslužeb. Dále prosí Hildegardu o odpuštění a prosí ji, aby se za něj přimluvila u Boha.

Spor byl ukončen ve stejném roce, ve kterém Hildegarda zemřela, v roce 1179. Korespondence mezi Hildegardou a mohučským arcibiskupem probíhala mezi léty 1177 a 1179. Tedy mezi tím, když se Kristián smířil s církví, koncem lateránského koncilu a smrtí Hildegardy.

Mohučští preláti Hildegardě znepřijemnili její působení na postu abatyše. Je možné, že to bylo kvůli sporu o papeže Alexandra III. v době papežského schizmatu. Hildegarda podporovala původního papeže Alexandra III., ovšem císař, mohučský arcibiskup i jeho preláti byli proti němu.

8.7. Korespondence s mohučskými preláty

O vzniklém sporu ohledně pohřbeného šlechtice si Hildegarda vyměnila korespondenci i s mohučskými preláty. Jelikož je Hildegarda neuposlechla a nevykopala tělo šlechtice, uvalili na klášter částečný interdikt. Jeptišky nesměly zpívat při bohoslužbách, ani vykonávat měsíční přijímání. Hildegarda ale stále hájila svůj názor a hlas ze svých vizí. *„Ale síla Boží spravedlnosti se namáhá a jest ve válečném stavu proti nespravedlnosti, až se ona zhroutí, jsouc poražena.“*²⁶⁰

Dopisy prelátů jsou zajímavé po obsahové stránce. Hildegarda v nich v rámci argumentace obhajovala zpěv při bohoslužbách a vysvětlovala jeho smysl. V dopisech popsala aspekty a význam hudby a liturgických zpěvů. Podle ní je zpěv teologický traktát. Prosila preláty, aby jim nebránili ve zpěvech během modliteb.

Popsala nebeský původ zpěvů, ve kterém odkazuje na Adama. Společnost se podle ní dostala do disharmonie, protože před hříchem byl Adam v nebeské harmonii, ale pokoušel ho ďábel, který mu vytrhl písně ze srdce.²⁶¹ Poté, co byl Adam vyhnán z ráje, tak byly zkaženy všechny lidské myšlenky. Pro připomenutí ráje vymysleli proroci hudební nástroje a žalozpěvy. Tyto zpěvy jim byly vštípeny Duchem svatým. Duše je v žalmu hudebně naladěna. Když člověk poslouchá zpěv a sténá u toho,

²⁶⁰ Tamtéž, s. 87.

²⁶¹ EMBACH, s. 39.

znamená to podle Hildegardy, že jeho duše vzpomíná na přirozenost nebeské harmonie.²⁶²

²⁶² *Listy sv. Hildegardy z Bingen*, s. 86.

9. Závěr

Bakalářská práce shrnula všechny důležité poznatky z Hildegardina života. Přiblížila dobu, ve které Hildegarda žila. Popsala důležité body v jejím životě i po něm. Popsala Hildegardino svatořečení, které proběhlo až v roce 2012. Přiblížila Hildegardu z mnoha pohledů, především zajímavou pro historiky.

Práce ukázala všestrannost této významné ženy. Byla ukázána z pohledu abatyše a zakladatelky dvou klášterů. Samostatná kapitola je věnována Hildegardě jako spisovatelce. Práce poukazuje jak na její teologická díla, tak okrajově zmiňuje i její přírodovědná a hudební díla. Navíc se dozvídáme, že sepsala několik životopisů svých současníků. Důležitým dokumentem jsou dopisy, které si Hildegarda vyměňovala s významnými osobnostmi doby a díky kterým se nám dochovalo svědectví Hildegardina života, myšlení i vlivu na své okolí.

Ačkoliv bylo ve středověku jen málo vzdělaných a vlivných žen, Hildegarda k nim patřila. V práci je rozebrána problematika ženy ve středověku obecně a poté se zaměřuje jen na světicí Hildegardu. Popisuje její vlastnosti, díky kterým se mohla těšit velké slávy. S tím souvisí i kapitola, kde je popsána Hildegarda jako kazatelka, vizionářka a rádkyně.

Dozvídáme se o jejích kazatelských cestách, o jejích vizích, mysticismu a i o tom, jak díky její slávě putovaly davy poutníků, jen aby si vyslechly od Hildegardy poselství a rady. Mnoho významných osobností se chtělo s Hildegardou osobně setkat nebo si s ní alespoň vyměnit korespondenci. Většina lidí ji prosila, aby se za ně modlila a přimluvila se u Boha. Všichni skutečně věřili, že je Hildegarda osvěcena Bohem, a že skrze ni promlouvá.

Jistě jsou zajímavá i další odvětví, kterými se Hildegarda zabývala. Byla výbornou léčitelkou a kuchařkou a mnoho jejích rad se uplatňuje i v současné době. Osobně jsem se od ní inspirovala radami, jak předcházet migrénám. Co se týče kuchařského umění, velmi ráda vařila ze špaldy. Její pole působnosti bylo opravdu široké a zajímavé, ovšem všechno není obsahem látky historiků. Hildegardou a jejím dílem se tak jistě zabývají i mnozí přírodovědci, teologové nebo muzikologové.

Práce popisuje, jaká byla Hildegarda osobnost. Díky uznání od samotného papeže, který schválil její vize i dílo, které podle nich sepsala, mohla pokračovat v realizování svých plánů a téměř nikdo jí nestál v cestě. Díky své přátelskosti a dobrotě našla podporu v mnoha významných osobnostech doby, které se za ni přimluvili a podpořili ji. Hildegarda se tak mohla osamostatnit a založit vlastní kláštery. V práci je popsáno, že opat z Disibodenbergu byl proti tomu, aby Hildegarda opustila jeho klášter a odstěhovala se do vlastního kláštera na Rupertsbergu. V té době měla ale Hildegarda silnou oporu v církevních i světských kruzích, a tak nakonec musel opat z Disibodenbergu ustoupit.

Podobně tomu bylo během sporu ohledně pohřbení těla šlechtice. Práce se tomuto sporu věnuje a rozebírá korespondenci, kterou vedla Hildegarda s mohučským arcibiskupem Kristiánem Buchem. Hildegarda si nenechala líbit, že jí mohučští preláti zakázali vykonávat bohoslužby, a tak se to rozhodla vyřešit. S pomocí kolínského arcibiskupa nakonec dosáhla svého a mohučský arcibiskup se jí omluvil a uznal, že z jeho strany došlo k nedorozumění.

Práce dokládá několik dopisů, které si Hildegarda vyměnila s významnými osobnostmi během svého života. Svatý Bernard byl její blízký přítel a Hildegarda se mu svěřila se svým viděním. Rozebrány jsou i dopisy se dvěma papeži, s Evženem III. a Alexandrem III. Evžen ji dává požehnání k nově vzniklému klášteru na Rupertsbergu. S Alexandrem řeší problém, jelikož požadovala nového pomocníka z Disibodenbergu a místní opat Kuno byl proti.

Hildegarda se nebála řešit spory, jako bylo papežské schizma. Dopisovala si s papežem Alexandrem III. i s císařem Fridrichem Barbarossou. V dopisech se nebála vyjádřit svůj názor, že podporuje právě původního papeže Alexandra, ani se nebála tyto velké osobnosti pokárat, vyčíst jim jejich chyby a poradit jim, jak by měly v budoucnu jednat. Rozebrány jsou i dopisy s pražským biskupem i mohučským arcibiskupem.

Hildegardin život byl opravdu dlouhý. Na dobu středověku se dožila úctyhodného věku 81 let. Určitě i díky tomu se stala tak uznávanou. Svou pozici si budovala postupně a pomalu získávala větší autoritu v církevním světě. Ovlivnila mnoho lidí a díky uznání od nejvyšších církevních hodnostářů ji uznávali i prostí lidé a

byla známá široko daleko. Poutníci se k ní vydávali pro rady a pomoc a nazývali ji světicí.

Téma Hildegardy je dnes stále aktuální a dostává se více do povědomí lidí. Práce měla přiblížit určité oblasti jejího zájmu a vlivu, na kterých by se dalo jistě ještě hlouběji pracovat.

10. Seznam použité literatury a pramenů

10.1. Prameny

GOTTFRIED UND THEODERICH. *Das Leben der Heiligen Hildegard*. Překlad z latiny Adelgundis Führkötter. 2. Aufl. Salzburg: O. Müller, 1980. ISBN 3701306087.

HILDEGARD. *Briefwechsel mit Wibert von Gembloux*. Překlad z latiny Walburga Storchlová. Augsburg: Pattloch, 1993. ISBN 3629008755.

HILDEGARDA Z BINGENU. *Der Äbtissin Hildegard von Bingen Ursachen und Behandlungen der Krankheiten: (causae et curae)*. München: Verlag der Aerztlichen Rundschau Otto Gmelin, 1933. 234 s.

HILDEGARDA Z BINGENU. *Listy sv. Hildegardy z Bingen: výbor třicetitří listů svaté Hildegardy z Bingen podle vydání Mignova a překladu Clarusova*. Překlad Bedřich Konařík-Bečvan. V Olomouci: Dominikánská edice Krystal, 1948. 125 s.

HILDEGARDA Z BINGENU. *Svaté Hildegardy Cestyvěz, nebo, Vidění a zjevení. Kniha I*. Překlad Jakub Deml. Vyd. 2., (V Malvernu 1.). Praha: Malvern, 2010. 150 s. ISBN 978-80-86702-80-3.

10.2. Literatura a odborné články

ANDERSON, Rick. 2010. *Notes* 67 (2). Music Library Association: 409–10. [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40926626>.

BEUYS, Barbara. *Neboť jsem nemocná láskou: život Hildegardy z Bingen*. Překlad Helena Milcová. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2005. 398 s. ISBN 80-7260-137-7.

BROOKE, Christopher Nugent Lawrence. *Evropa středověku v letech 962-1154*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006. 479 s. Dějiny Evropy; sv. 2. ISBN 80-7021-831-2.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. II. díl, II. svazek, Mnišské řády. 1. vyd. Praha:

- Libri, 2004. 399 s. ISBN 80-7277-084-5.
- CLASSEN, Albrecht. 2000. Review of *Jutta and Hildegard: The Biographical Sources*. *The German Quarterly* 73 (4). [American Association of Teachers of German, Wiley]: 419–20. doi:10.2307/3072764.
- EMBACH, Michael. *Hildegard von Bingen (1098 - 1179) - Leben, Werk und Wirkung*. Vyd. 1. Trier: Paulinus 2014. 80 s. ISBN 978-3-7902-2200-5.
- ENNENOVÁ, Edith. *Ženy ve středověku*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2001. 338 s., [16] s. obr. příl. Každodenní život; sv. 12. ISBN 80-7203-369-7.
- FIRCHOW, Evelyn Scherabon. 1978. Review of *Die Himmelsrichtungen Im Weltbild Des Mittelalters: Hildegard Von Bingen, Honorius Augustodunensis Und and Ere Autoren*. *The German Quarterly* 51 (2). [American Association of Teachers of German, Wiley]: 199–201. doi:10.2307/404952.
- FOLTÝN, Dušan, ed. et al. *Otevři zahradu rajskou: [Benediktini v srdci Evropy 800-1300]*. V Praze: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. 491 s. ISBN 978-80-7035-550-3.
- GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2004. 127 s. ISBN 80-7021-695-6.
- HEMENWAY, Priya. *Světcí*. [Praha]: Slovart, ©2007. 152 s. Evergreen. ISBN 978-80-7209-948-1.
- HERTZKA, Gottfried. *Tak léčí Bůh: Lékařství sv. Hildegardy z Bingen - nová přírodní léčba*. 15. vyd., 1. čes. vyd. Stein am Rhein: Christiana-Verlag, 1992. 159 s.
- HERWEGEN, Ildefons. *Smysl a duch Benediktovy řehole*. V českém jazyce vyd. 1. Vyšší Brod: Cisterciácké opatství, 2008. 345 s. ISBN 978-80-86644-99-8.
- HILDEGARDA Z BINGENU, HERTZKA, Gottfried a STREHLOW, Wighard. *Léčebné umění Hildegardy z Bingen*. 2. vyd. Praha: Alternativa, 2002. 320 s. ISBN 80-85993-72-4.
- HILDEGARDA Z BINGENU a BOWIE, Fiona, ed. *Moudrost Hildegardy z Bingen*. Překlad Ludvika Jarošová. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 48 s. ISBN 80-7192-323-0.

- HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.
- HOTCHIN, Julie. 2005. *Speculum* 80 (3). [Medieval Academy of America, Cambridge University Press, University of Chicago Press]: 832–34. [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20463395>.
- HÜLSHÖRSTER, Claudia a kol. *Hildegard von Bingen. Kirchenlehrerin. Visionärin. Heilkundige. Mahnerin*. Idstein: Meinhardt Verlag und Agentur 2014.
- JAROŠOVÁ, Markéta, ed. a LOMIČKOVÁ, Radka, ed. *Ora et labora: vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění v NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. 253 s. Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium; vol. 15. ISBN 978-80-7422-246-7.
- KERNEROVÁ, Charlotte. *Všechna krása nebes: životní příběh Hildegardy z Bingenu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. 169 s. Historie. ISBN 978-80-200-2063-5.
- KOCH, Ursula. *Matka představená z Rupertova vrchu: Hildegarda z Bingenu - zvěstovatelka lásky: historický román*. Praha: M.E.S.S., ©2013. 147 s. ISBN 978-80-904659-3-0.
- LIEBESCHÜTZ, Hans. *Das allegorische Weltbild der Heiligen Hildegard von Bingen*. Leipzig: Teubner, 1930. 179 s. Studien der Bibliothek Warburg; 16.
- MATĚJEK, Marek a kol. *Benediktini ve středověku*. Vyd. 1. Třebíč: Vivat Academia, 2011. 285 s., [20] s. obr. příl. ISBN 978-80-87385-10-4.
- MECONI, Honey. 2005. “After the Party: Hildegard Since 1998”. Review of *Die Gesänge Der Hildegard Von Bingen: Eine Musikologische, Theologische Und Kulturhistorische Untersuchung*. *Early Music* 33 (4). Oxford University Press: 693–95. [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3519590>.
- MEWS, Constant. 1998. Review of *Hildegard Von Bingen. Nonne Und Genie. The English Historical Review* 113 (451). Oxford University Press: 410–11. [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/577708>.

- MÜLLER, Helmut M., KRIEGER, Karl-Friedrich a VOLLRATH, Hanna. *Dějiny Německa*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004, ©1995. 609 s. ISBN 80-7106-712-1.
- MUNDY, John Hine. *Evropa vrcholného středověku 1150-1300*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2008. 446 s. Dějiny Evropy. ISBN 978-80-7021-927-0.
- NEWMAN, Barbara. *Sister of wisdom: St. Hildegard's theology of the feminine*. Berkeley: University of California Press, 1997. 320 s. ISBN 0520211626.
- Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Druhý díl. V Praze: J. Otto, 1889.
- PERNOUDOVÁ, Régine. *Žena v době katedrál*. Přeložil Gustav FRANCL, přeložil Václav FREI. Praha: Vyšehrad, 2002. Kulturní historie. ISBN 80-7021-544-5.
- RADIMERSKY, G. W.. 1955. *The Modern Language Journal* 39 (5). [National Federation of Modern Language Teachers Associations, Wiley]: 271–71. doi:10.2307/321555.
- SANTA LUCIA, Lynn. *Ženy, které změnily svět*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7362-873-4.
- SAURMA-JELTSCH, Lieselotte E. *Die Miniaturen im "Liber Scivias" der Hildegard von Bingen: die Wucht der Vision und die Ordnung der Bilder*. Wiesbaden: Reichert, 1998. vii, 238 s. ISBN 3-89500-038-8
- SCHÄFER, Thomas. *Vize: život, dílo a hudba Hildegardy von Bingen*. Praha: Pragma, ©2003. 217 s., [20] s. obr. příl. ISBN 80-7205-933-5.
- SCHILLER, Reinhard. *Svatá Hildegarda a její léčebné metody: léčení v souladu s přírodou: zachování prvotních životních sil*. Překlad Jiří Kanta. 2., přeprac. vyd. Praha: Ikar, 1999. 104 s., barev. obr. příl. ISBN 80-7202-458-2
- STREHLOW, Wighard a HILDEGARDA Z BINGENU. *Svízelná cesta k lásce: z myšlenek sv. Hildegardy*. Překlad Vojtěch Pola. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 1998. 102 s. Srdce a kříž; sv. 2. ISBN 80-7207-133-5.
- STÜHLMEYER, Barbara. *Die Gesänge der Hildegard von Bingen: eine musikologische, theologische und kulturhistorische Untersuchung*.

Hildesheim: Olms, 2003. 404 s. Studien und Materialien zur Musikwissenschaft, Bd. 30. ISBN 3-487-11845-9.

UNGRUND, Franziska. *Die metaphysische Anthropologie der heiligen Hildegard von Bingen*. Münster: Aschendorffschen Buchhandlung, 1937. 16, 122 s.

VAN ENGEN, John. 1994. Review of "*die Brennende Vernunft*": *Studien Zur Semantik Der "rationalitas" Bei Hildegard Von Bingen.. Speculum* 69 (3). [Medieval Academy of America, Cambridge University Press, University of Chicago Press]: 757–58. doi:10.2307/3040866.

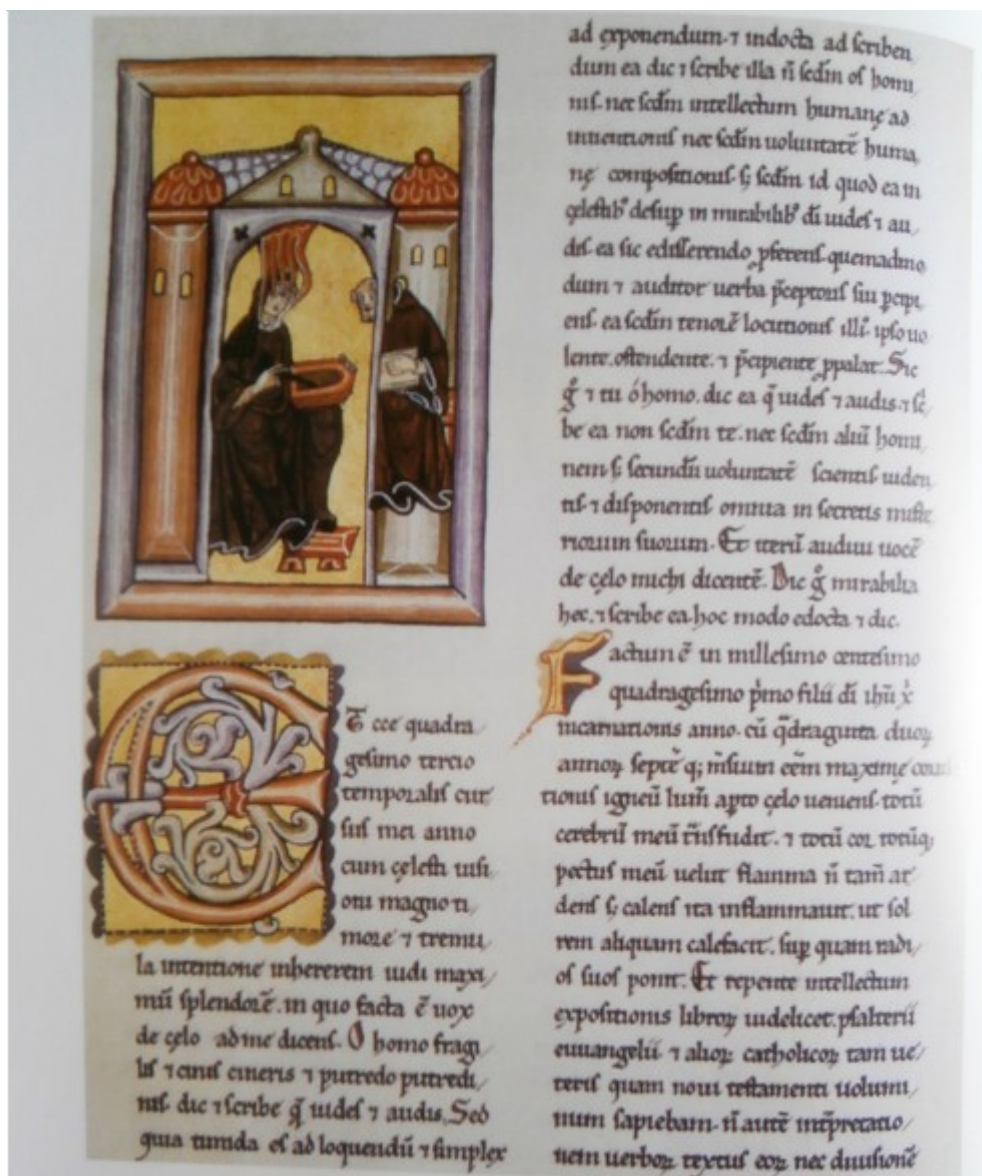
WOLFF, Karoline. *Frauen- und Mädchenbildung im deutschen Hochmittelalter: klösterliche und weltliche Bildung im Vergleich: am Beispiel der Biographien Hildegard von Bingen und Agnes von Böhmen*. 1. Aufl. München: GRIN, ©2009. 13 l. ISBN 978-3-640-39086-1.

10.3. Internetové zdroje

<https://www.heiligenlexikon.de/> [cit. 2016-07-11]

11. Přílohy

Příloha č. 1

Hildegarda z Bingenu a Volmar. Ilustrace díla Scivias, která vznikla roku 1190, pochází z kodexu „*Rupertsberger Codex*“.²⁶³

263 Zdroj: HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

Příloha č. 2

Věstkyně Hildegarda s Richardis ze Stade a mnichem Volmarem. Úryvek z miniatury, která vznikla kolem roku 1230. Horst obrázek převzal z kodexu „*Codex Latinus*“ 1942, Lucca, Biblioteca Statale.²⁶⁴

²⁶⁴ Zdroj: HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

Příloha č. 3

Hildegarda z Bingenu během svých vizí. Zobrazení bylo vytvořeno kolem roku 1230 v díle „*Liber divinorum operum*“. Horst obrázek převzal z kodexu „*Codex Latinus*“ 1942, Lucca, Biblioteca Statale.²⁶⁵

²⁶⁵ Zdroj: HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

Příloha č. 4

Antependium z kláštera benediktinek v Rupertsbergu u Bingenu

Uprostřed na antependiu je vyobrazený sedící Kristus v mandrole, který je obklopený symboly evangelistů. Pravou ruku má pozdviženou k požehnání. Nad hlavou má napsáno „*lux*“, jako „*živoucí světlo*“.²⁶⁶ Po jeho levici stojí Panna Marie a svatý Petr. Po pravici je to svatý Rupert a svatá Hildegarda, která v ruce drží model klášterního kostela na Ruperstbergu. Figury ležící pod nimi jsou vpravo fundátorka konventu Anežka Lotrinská a vlevo mohučský arcibiskup Siegfried, který dal antependium vyhotovit. Ve vnějším poli vedle Hildegardy stojí svatý Martin, patron mohučského arcibiskupství, a na druhé straně Jan Křtitel a Marie Magdalena, u jejichž nohou klečí neznámý mládenec ve světských šatech. Spodní okraj oltářního ubrusu lemuje zdobený lem s řadou devíti jeptišek, která zvedají ruce k modlitbě. Předpokládá se, že se jedná o jeptišky, které se podílely na výrobě antependia.²⁶⁷

Tkanina antependia pochází z Byzance a výšivka ze středního Rýna. Datuje se kolem roku 1230. Antependium je z červeného hedvábí stejně jako výšivka, která je doplněna hedvábnými zlatými a stříbrnými nitěmi. Nejdůležitější postavy

²⁶⁶ KOCH, Ursula. *Matka představená z Rupertova vrchu: Hildegarda z Bingenu - zvěstovatelka lásky*: historický román. Praha: M.E.S.S., ©2013. 147 s. ISBN 978-80-904659-3-0, s. 144.

²⁶⁷ KOCH, s. 145.

na antependiu, vyobrazení Hildegardy (kříž, který drží v ruce a svatozář nad její hlavou), jsou vyzdobeny drahokamy a perlami. Ubrus je 2,5 metrů dlouhý a metr široký.²⁶⁸

Dnes můžeme vidět originál antependia v Muzeu Royaux d'Art et Histoire v Bruselu.²⁶⁹

268 [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.uni-muenster.de/Kultbild/imperia-mdb/images/kultbild/missa/realien/altarbehang03.jpg>

269 Výstava Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300.

Příloha č. 5

Postava svaté Hildegardy z Bingenu. Byla vyhotovena roku 1896 do oltáře svaté Hildegardy v kapli svatého Rocha u Bingenu.²⁷⁰

²⁷⁰ Zdroj: HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

Příloha č. 6

Hildegarda jako prorokyně byla vyobrazena roku 1910 na pohlednici. Námětem byla iluminace z roku 1130.²⁷¹

²⁷¹ Zdroj: HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

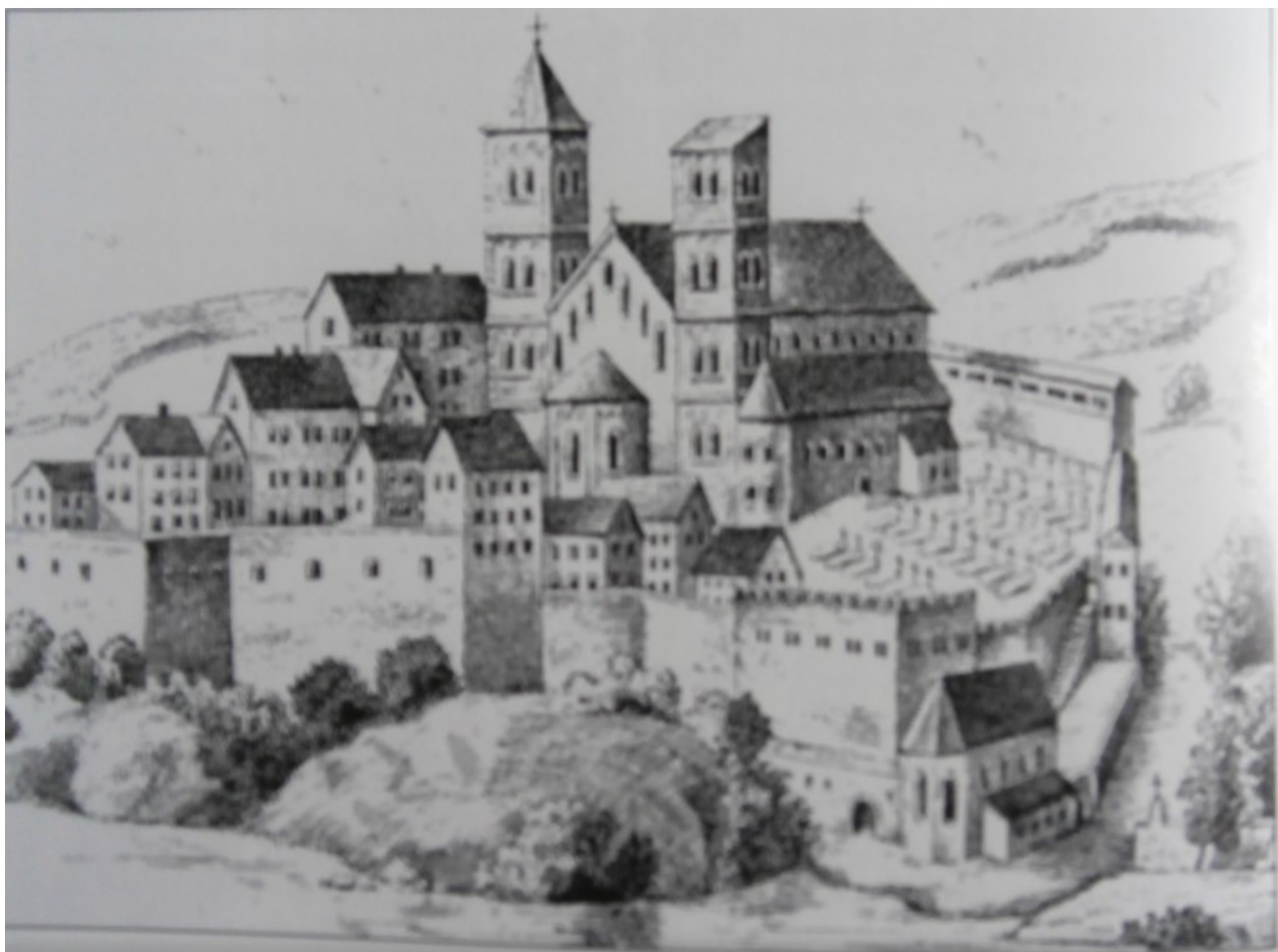
Příloha č. 7

Bronzová socha Hildegardy z Bingenu je dílem Karla-Heinze Oswalda z roku 1998.²⁷²

²⁷² Zdroj: Archiv: Michaela Nejedlová

Příloha č. 8

Klášter Rupertsberg v Bingenu kolem roku 1660.²⁷³

²⁷³ Zdroj: HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

Příloha č. 9

Opatství svaté Hildegardy v Eibingenu u Rüdesheimu. Bylo vybudováno mezi léty 1900 – 1904.²⁷⁴

²⁷⁴ Archiv: Michaela Nejedlová

Příloha č. 10

Setkání papeže Alexandra III. s císařem Fridrichem Barbarossou a dóžetem Sebastianem Zianim v italské Anconě. Obraz pochází z roku 1580 od malíře Girolama Gambaroty.²⁷⁵

²⁷⁵ Zdroj: HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

Příloha č. 11

Obraz svatého Bernarda z Clairvaux vznikl v roce 1844. Autorem je Lancelot Théodore Turpin de Crise.²⁷⁶

²⁷⁶ Zdroj: HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

Příloha č. 12

Obráz Fridericha I. Barbarossy vznikl roku 1847. Autorem je C. Siedentopf, který obraz vyhotovil pro Karla Friedricha Lessinga. Dnes je obraz uložen v muzeu „*Archiv für Kunst und Geschichte*“ v Berlíně.²⁷⁷

²⁷⁷ Zdroj: HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

Příloha č. 13

Postava Bernarda z Clairvaux, který je umístěn v oltáři svaté Hildegardy v kapli svatého Rocha u Bingenu. Oltář vznikl roku 1896.²⁷⁸

²⁷⁸ Zdroj: HORST, Eberhard. *Hildegard von Bingen: die Biographie*. Vyd. 4. München: Ullstein-Taschenbuch-Verl, 2011. ISBN 978-3-548-60208-0.

Příloha č. 14

Pražský biskup Hildegardě.

H., milostí Boží služebník Pražanů a biskup, třebaš neužitečný a nehodný, Hildegardě, nevěstě Kristově a představené u svatého Roberta v Bingen, přeje se vší zbožnosti každou odměnu za její modlitby. Velebíme a vyvyšujeme našeho Pána Boha. Jeho duchem osvěcena pomáháš mnohým lidem v jejich souženích, těšíc je a ulehčujíc jim. Také rozmnožuješ plod dobrého díla působením téhož ducha v srdcích mnohých lidí, jakž jsme o Tobě slýchali v mnohých krajích. Proto ať zví Tvoje svatost, jak velikou touhu máme spatřiti Tebe a hovorem s Tebou v Kristu se potěšiti. Ale potíže, spojené s velkou dálkou, nám v tom překáží. Poněvadž jsme doslechli, jak Tvoje láska potřebám mnohých pomohla, důvěra v Tebe povzbudila nás, abychom zaprosili Tvoji lásku, abys svými modlitbami pomohla a dobrou radu poskytla nám, kteří jsme světským soužením sem i tam zmítáni. Neboť od té doby, co jsme zaslechli o Tvém jménu a milosti Tobě Bohem svěřeně, hýčkali jsme vzpomínku na Tebe v srdci svém a přejeme si, aby vždy u Tebe zůstala dosavadní milost, která proudí z pravého světla.

Hildegardina odpověď.

Hlas života a spásy dí: Co to znamená, že člověk jí, ale nechce věděti, jaký je to hrozen, jenž po zkáze lidu jiným způsobem se potil, když Bůh zemi vyčistil, a jak prosil, než jak ji první člověk lehkomyšlný střídáním svých mravů a obdobím světla a tmy. Občas se člověk ve štěstí poněkud pozvedne, občas upadá do nebezpečí. V obojím případě nedbá člověk objetí dcery královské, totiž zbožnosti a pravdy, ale sráží ji korunu s hlavy, zatím co pastýř utíká a církev Kristovu bez ochrany nechává, poněvadž nedrží svých zbraní udatně, ale jako svévolný hoch při hře bezstarostně si vede. Člověk, jenž toto činí, touží jisti a píti podle své vůle, jak si přirozenost lidská pokrmu žádá, nevidí přes svůj zostřený zrak, kde jest dar rozlišování, jenž se vypotil z moudrosti, kterouž jest rozuměti pod onou révou. Když Adam na počátku světa pohaněl poslušnost, čas za časem klesal v záhubu, až se zátopy rozlily. Tu vyčistil Bůh zemi od hnusné

nespravedlnosti a dal ji novou silu. Tu vypěstil Noe nejušlechtilejší zárodek poslušnosti ve svých vinicích, z nichž Adam jako rozpustilý chlapec v prostotě svých mravů utekl. Leč v Noemovi vydala země sílu hroznu a proto se po něm pozvedla moudrost spásy. Nyní, ó člověče, který po stezkách svého života se klopotíš, a jím neodpíráš zraku svého ohnivě upřeného na svoje i jiných vyléčení, pozvedni se, pohled vzhůru ke slunci ve správném obcování. Neprchej před světlem, odmítaje je od sebe s drsností své nespravedlnosti, aby ses nemusel rdít, až král nejvyšší bude hledati v Tvé malé mošničce Tvé skutky. Pak budeš žiti na věky.

Ukázka korespondence s pražským biskupem. Nejspíše se jednalo o pražského biskupa Daniela, který zastával svůj úřad mezi léty 1148 – 1167.²⁷⁹

²⁷⁹ Listy sv. Hildegardy z Bingen, 125 s.